

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Eva Obžerová

Základné pedagogické dokumenty Európske dokumenty

2014

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

Základné pedagogické dokumenty Európske dokumenty

Eva OBŽEROVÁ

Bratislava 2014

OBSAH

1 Základné pedagogické dokumenty	6
1.1 Vzdelávacie programy	6
1.1.1 Štátny vzdelávací program a jeho obsah pre jazykové úrovne A1 a A2	8
1.2 Rámcové učebné plány pre školy	12
1.3 Konceptia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách	13
 2 Európske dokumenty	 20
2.1 Rada Európy a jazykové vzdelávanie	20
2.1.1 Zámery a ciele jazykovej politiky Rady Európy	22
2.2 Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky	22
2.2.1 Mnohojazyčnosť a viacjazyčnosť	24
2.2.2 SERR ako multifunkčný dokument	25
2.2.3 Vertikálna a horizontálna dimenzia SERR	26
2.2.4 Jazykové úrovne podľa SERR	27
2.2.5 Deskriptory spoločných referenčných úrovní	29
2.2.6 Globálna stupnica spoločných referenčných úrovní	31
2.2.7 Ďalšie aspekty, ktoré rieši SERR	33
2.3 Európske jazykové portfólio	35
 Zoznam bibliografických odkazov	 39
Prílohy	41

Milí frekventanti,

dostáva sa Vám do rúk učebný zdroj k vzdelávaciemu programu *Metodika výučby anglického jazyka na základných školách podľa nových pedagogických dokumentov*. Tento program inovačného vzdelávania učiteľov anglického jazyka na základných školách spĺňa požiadavky základných európskych dokumentov na výučbu anglického jazyka schválených Radou Európy a celoslovenských pedagogických dokumentov na výučbu anglického jazyka schválených Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (MŠVVaŠ SR). Bol vytvorený na základe požiadaviek samotných učiteľov, ktorí sa chcú bezpečne orientovať v základných slovenských pedagogických dokumentoch a v európskych dokumentoch určujúcich stratégie výučby a učenia sa cudzích jazykov a vo svojich časovo-tematických plánoch chcú uplatňovať moderné didaktické metódy a prístupy. Prirodzene, v čase vzniku tohto vzdelávacieho programu boli takmer všetky dokumenty, vytvorené v rámci prebiehajúcej školskej reformy, „nové“, napríklad Konceptiu vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (2007) sme nazývali skrátene „Novou koncepciou“. Veríme však, že tento učebný zdroj neposlúži iba začínajúcim učiteľom cudzích jazykov, ale že v ňom nájdú užitočné informácie i služobne starší kolegovia.

V učebnom zdroji nájdete relevantné informácie zo slovenskej školskej legislatívy, informácie o európskych dokumentoch, ktoré výrazným spôsobom ovplyvňujú slovenskú školskú legislatívu, odkazy na zákony, vyhlášky a ďalšie dokumenty, ktoré vám umožnia poznať a uplatňovať najnovšie trendy vo výučbe anglického jazyka vo vašej pedagogickej praxi. Materiál je využiteľný i vo vzdelávacom programe *Metodika výučby anglického jazyka na stredných školách podľa nových pedagogických dokumentov*.

Prajeme vám veľa úspechov vo vašej náročnej práci učiteľa anglického jazyka.

Autorka

1| Základné pedagogické dokumenty

Pedagogická dokumentácia školy alebo školského zariadenia je súbor písomných dokumentov, ktorými sa riadi proces výchovy a vzdelávania, a súbor písomností, podľa ktorých vydáva škola alebo školské zariadenie verejné listiny a rozhodnutia.

Podľa § 11 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov pedagogickú dokumentáciu tvoria: triedna kniha, triedny výkaz, katalógový list žiaka, osobný spis dieťaťa, denník evidencie odborného výcviku, protokol o maturitnej skúške, protokol o záverečnej skúške, protokol o absolutóriu, protokol o komisionálnych skúškach, denný záznam školského zariadenia, protokol o štátnej jazykovej skúške, denník výchovnej skupiny, rozvrh hodín a školský poriadok. Povinný obsah výchovy a vzdelávania na získanie kompetencií žiakov v školách vymedzujú v rámci platnej pedagogickej dokumentácie *vzdelávacie programy* (§ 6 a § 7 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

1.1| Vzdelávacie programy

Vzdelávací program je:

- a) *štátny* – vymedzuje povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách na získanie kompetencií žiakov v jednotlivých školských predmetoch (podrobnejšie informácie v podkapitole 1.1.1);
- b) *školský* – vydáva ho riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade a rade školy, je to základný dokument, ktorý vymedzuje vlastné zameralie školy v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania a príslušným štátnym vzdelávacím programom.

Na vypracovanie štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP) a obsahu vzdelávania podľa jednotlivých stupňov vzdelávania používame medzinárodnú štandardnú klasifikáciu vzdelávania ISCED (International Standard Classification of Education), podľa ktorej sa postupuje v Európe a je akceptovaná aj inými medzinárodnými organizáciami (UNESCO, OECD). V slovenskom vzdelávacom systéme máme predprimárne vzdelávanie nultého stupňa (ISCED 0) – sú to všetky druhy vzdelávania predchádzajúce primárnemu vzdelávaniu, najmä však vzdelávanie v materských školách, po ňom nasleduje primárne vzdelávanie (ISCED 1) – vzdelávanie na primárnej úrovni, ktoré predstavuje 1. stupeň základnej školy (1. – 4. ročník). ISCED 2 sa nazýva aj nižším sekundárnym vzdelávaním a predstavuje 2. stupeň základnej školy (5. – 9. ročník) alebo nižšie ročníky 5- až 8-ročných gymnázií a konzervatórií (po ročník, ktorý zodpovedá 9. ročníku základnej školy). ISCED 3 charakterizuje vyššie sekundárne vzdelávanie – stredné všeobecné vzdelávanie s maturitou (ISCED 3A), sem patria 4-ročné gymnáziá a vyššie ročníky 5- až 8-ročných gymnázií, ďalej je to stredné odborné vzdelávanie s maturitou (ISCED 3B) a stredné odborné vzdelávanie (ISCED 3C).

Úspešným absolvovaním príslušného vzdelávacieho programu alebo jeho ucelenej časti môže teda žiak základnej školy získať niektorý zo stupňov základného vzdelania:

- a) *primárne vzdelanie (ISCED 1)* získa žiak úspešným absolvovaním posledného ročníka ucelenej časti vzdelávacieho programu odboru vzdelávania pre prvý stupeň základnej školy,
- b) *nižšie stredné vzdelanie (ISCED 2)* získa žiak úspešným absolvovaním posledného ročníka ucelenej časti vzdelávacieho programu odboru vzdelávania pre druhý stupeň základnej školy.

Keďže náš vzdelávací program je určený pre učiteľov anglického jazyka v ZŠ, študijný materiál, odporúčania a praktické cvičenia v tomto učebnom zdroji budú zamerané práve na ISCED 1 a ISCED 2.

1.1.1 | Štátny vzdelávací program a jeho obsah pre jazykové úrovne A1 a A2

Najdôležitejším dokumentom pre učiteľa základnej i strednej školy je štátny vzdelávací program, ktorý okrem iných náležitostí, ako sú konkrétne ciele výchovy a vzdelávania, vzdelávacie oblasti či vyučovací jazyk, obsahuje profil absolventa, vzdelávacie štandardy a rámcové učebné plány. Štátny vzdelávací program vydáva Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) a zverejňuje ho na svojom webovom sídle www.statpedu.sk. Schvaľuje ho Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (školský zákon, § 6).

Podľa metodiky uvedenej v ŠVP si každá škola musí vypracovať svoj školský vzdelávací program, ktorý v súlade s § 7 školského zákona obsahuje okrem iných náležitostí vymedzenie vlastných cieľov a poslania výchovy a vzdelávania, stupeň vzdelania, ktorý sa dosiahne absolvovaním školského vzdelávacieho programu (ŠkVP) alebo jeho ucelenej časti, vlastné zameranie školy (škola si teda môže so súhlasom zriaďovateľa určiť profiláciu), dĺžku štúdia a formy výchovy a vzdelávania, učebné osnovy, učebný plán, vyučovací jazyk atď., v stredných odborných školách aj profil absolventa.

Učiteľ anglického jazyka v základnej škole sa musí vedieť orientovať v štátnom vzdelávacom programe, najmä však v dvoch častiach jeho prílohy ISCED 2, ktoré sa venujú vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia – anglický jazyk úroveň A1 a úroveň A2, pretože žiaci v poslednom ročníku základnej školy musia ovládať prvý cudzí jazyk na komunikačnej úrovni A2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca (SERR) pre jazyky.

Základná úroveň A nazývaná *Používateľ základov jazyka* má dve úrovne: A1 a A2, ktoré nie sú lineárne, čo znamená, že zvládnuť komunikáciu v anglickom jazyku na úrovni A1 vo fáze oboznamovania sa s jazykom netrvá rovnako dlho, ako naučiť sa komunikovať na úrovni A2, keď žiak začína využívať základné komunikačné nástroje, ale omnoho kratšie. V prvej z úrovní ide o porozumenie známym každodenným výrazom a najzákladnejším frázam, ktorých účelom je uspokojenie konkrétnych potrieb a schopnosť tieto výrazy a frázy používať. Učiaci sa na tejto jazykovej úrovni dokáže predstaviť seba a iných a dokáže klásť a odpovedať na otázky o osobných údajoch, ako napríklad kde žije, o ľuďoch, ktorých pozná, a o veciach, ktoré vlastní.

Dokáže sa dohovoriť jednoduchým spôsobom za predpokladu, že partner v komunikácii rozpráva pomaly a jasne a je pripravený mu pomôcť.

My sa budeme podrobnejšie venovať vyššej úrovni ovládania anglického jazyka – úrovni A2. Používateľ základného jazyka na úrovni A2 rozumie vetám a často používaným výrazom vzťahujúcim sa na oblasti, ktoré sa ho bezprostredne týkajú (napr. najzákladnejšie informácie o sebe, o rodine, nakupovaní, miestnom zemepise a o zamestnaní). Dokáže komunikovať v jednoduchých a rutinných úlohách vyžadujúcich si jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych a bežných záležitostiach. Dokáže jednoduchými termínmi opísať svoje rodinné zázemie, bezprostredné okolie a záležitosti v oblastiach nevyhnutných potrieb.

Na webovom sídle Štátneho pedagogického ústavu nájdite ŠVP pre anglický jazyk, ISCED 2, úroveň A2 (<http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-2-stupen-zakladnych-skol-ISCED-2-alej>) a preštudujte si základné informácie, ktoré uvádzame v našom učebnom zdroji. Obsahom tohto ŠVP je vymedzenie kompetencií, čiže spôsobilostí, ktoré má žiak v ZŠ získať a zvládnuť. ŠVP definuje *všeobecné kompetencie*, *komunikačné jazykové kompetencie* – jazykové, sociolingvisticke i pragmatické a *komunikačné zručnosti*. Každý učiteľ cudzieho jazyka pozná štyri základné komunikačné zručnosti žiaka: počúvanie s porozumením a čítanie s porozumením označujeme ako receptívne komunikačné zručnosti, kým písanie a hovorenie sú zručnosťami produktívnymi, pretože si vyžadujú produkciu výstupov žiaka. Ústny prejav sa delí na dialogický (ústna interakcia) a monologický (samostatný ústny prejav), ktorý si vyžaduje dôkladnú znalosť gramatiky a lexiky a pre mnohých žiakov ZŠ je jednou z najnáročnejších komunikačných zručností. Kvalitu jazykového prejavu žiaka určuje rozsah, presnosť a plynulosť vo vyjadrovaní myšlienok a pocitov v cudzom jazyku.

V poslednom ročníku ZŠ má mať žiak jazykovú spôsobilosť na takej úrovni, aby poznal a dokázal zmysluplne využívať bežné slová a slovné spojenia, základné vetné konštrukcie (napríklad aby vedel rozlišovať slovosled označovacej a opytovacej vety) a jednoduché gramatické štruktúry. Zvládnutie sociolingvistickej kompetencie umožňuje žiakovi jednoduchú komunikáciu v rôznych spoločenských situáciách.

Obmedzený rozsah slovnej zásoby a zvládnuté gramatické štruktúry na tejto komunikačnej úrovni sú prekážkou rozvinutého a obsahovo bohatého písomného či ústneho prejavu. Význam pragmatickej kompetencie sa prejavuje vo funkčnom využívaní základných jazykových prostriedkov.

Cvičenie 1: Komunikačné jazykové kompetencie

Určte druh komunikačnej jazykovej kompetencie (jazyková, sociolingvistic-
ká, pragmatická) pri týchto činnostiach a zručnostiach žiaka:

schopnosť udržať alebo ukončiť rozhovor, napísanie žiadosti alebo vyslovenie požiadavky, osvojenie si a používanie určitej slovnej zásoby v jednoduchej komunikácii, využitie naučených slovných spojení a výrazov v dialógu, funkčné využívanie jazykových prostriedkov na vyjadrenie prekvapenia alebo údivu, schopnosť logicky členiť písomný prejav, schopnosť vyjadriť vlastný názor atď. Správne odpovede nájdete v prílohe A.

V štátnom vzdelávacom programe pre anglický jazyk nájdeme tiež zoznam 25 komunikačných spôsobilostí pre všetky jazykové úrovne od A1 po B2. Sú to zovšeobecnené formulácie stimulov ľudskej komunikácie. Preštudujte si ich. Na rozlíšenie komunikačných spôsobilostí a funkcií komunikácie vám ponúkame príklad.

Komunikačný zámer. Chcem sa porozprávať so susedom, pretože včera mala jeho dcéra večierok, narodeninovú oslavu. Mladí ľudia boli takí hluční, že som nemohla spať a dnes mám prijímací pohovor do zamestnania, na ktorom mi veľmi záleží.

Komunikačná spôsobilosť (KS). Chcem so susedom nadviazať kontakt? (KS1) Nie, pretože ho dobre poznám. Chcem ho informovať? (KS2) Nie, pretože on dobre vie, čo robila jeho dcéra. Bol doma, dokonca jej pomáhal pripraviť oslavu. Chcem predstaviť svoje záľuby a vkus? (KS9) Chcem telefonovať? (KS19) Chcem mu niečo ponúknuť? (KS14) Rozhodne nie. Chcem vyjadriť svoj názor (KS4), svoje očakávania (KS8), chcem stanoviť určité pravidlá spolunažívania do budúcnosti (KS11), chcem reagovať na udalosť, na to, čo

sa stalo (KS13), na nesplnenie nepísaných pravidiel spolunažívania (KS12) a musím sa pripraviť aj na to, ako budem reagovať vo vyhrotenej situácii, ak sa sused nahnevá a neprijme pozitívne moje výčitky (KS10). V závere môjho rozhovoru so susedom sa budem musieť uistiť, že moje argumenty boli pochopené (KS24). Tu už začínajú zohrávať svoju úlohu funkcie komunikácie, ktoré súvisia s mojím komunikačným zámerom.

Funkcie komunikácie. Chcem sa sťažovať? Chcem suseda poučovať? Chcem mu niečo vyčítať? Chcem sa mu vyhrážať? Pri vyjadrovaní svojho názoru môže ísť o vyjadrenie súhlasu, nesúhlasu, presvedčenia či dokonca protestu. Pri vyjadrovaní svojich očakávaní môžem vysloviť nádej, sklamanie, znepokojenie, nespokojnosť, môžem sa susedovi posťažovať. Pri stanovovaní pravidiel spolunažívania vyjadrím želania, zákazy, odmietnutia, budem reagovať na prípadné sľuby. Môžem sa i vyhrážať, ale musím vybrať vhodné jazykové prostriedky, aby sa sused neurazil, pretože si chcem s ním udržať dobré susedské vzťahy. Všetky tieto a podobné stimuly mojej komunikácie so susedom sú funkciami komunikácie, ktoré obsahovo rozvíjajú a spresňujú spôsobilosti a nájdeme ich v prehľade spôsobilostí v ŠVP. Pre komunikačnú úroveň A1 a A2 nie sú vhodné všetky funkcie komunikácie, a preto je v ŠVP sprístupnený aj prehľad výskytu spôsobilostí na jednotlivých úrovniach SERR pre jazyky. Pri praktickej aplikácii jednotlivých funkcií komunikácie je veľmi dôležitý i *výber jazykových prostriedkov*, preto ŠVP obsahuje aj banku vhodných jazykových prostriedkov. Odporúčame každému učiteľovi anglického jazyka, aby si vytvoril na základe návrhov v ŠVP vlastnú banku jazykových prostriedkov k jednotlivým funkciám v rámci spôsobilostí. Príloha B v tejto publikácii môže slúžiť ako základ na vytvorenie takejto banky.

ŠVP tiež definuje *lexikálne témy* a vymedzuje *základné lexikálne jednotky* pre každú úroveň zvládnutia cudzieho jazyka. V časti *Slovná zásoba* nájdete témy pre komunikačné úrovne A1 až B2 (Rodina a spoločnosť, Domov a bývanie, Doprava a cestovanie atď.) a vybranú povinnú lexiku pre jednotlivé komunikačné úrovne. Každý učiteľ anglického jazyka by mal dôsledne poznať lexikálne jednotky nielen komunikačnej úrovne svojich žiakov, ale mal by vedieť odhadnúť aj lexiku vyšších či nižších úrovní.

Cvičenie 2: Odhad základných lexikálnych jednotiek (slovnej zásoby) pre jednotlivé komunikačné úrovne

Uvedené lexikálne jednotky z tematického okruhu *Domov a bývanie* zaradte do správnych komunikačných úrovní A1 až B2:

Downstairs, real estate, cellar, sitting room, chalet, rocking chair, stay, home appliances, kitchen utensils, electric current, peg, drawer, chest of drawers, block of flats, high-rise block, council flat, move, neighbourhood, repair, ring the bell, basement, iron board, porch, rug, accommodation, paint, coffee table, skyscraper, detached house, French window, mantelpiece, cushion, housing estate, global warming, sweep, leisure centre, shed, larder, blinds, hut, greenhouse, environment, pollution, acid rain, guest room, candlestick, curtain, ashtray, spotlight, flower bed, roof, tile, slums, hedge, suburb, lawn, traffic jams, terrace.

A1 –

A2 –

B1 –

B2 –

V prílohe C nájdete tabuľku vybranej povinnej lexiky pre jednotlivé komunikačné úrovne a správne odpovede. Odporúčame učiteľom anglického jazyka častejšie si precvičovať zručnosť takeéhoto odhadu a pri formatívnom hodnotení žiakov v testoch anglického jazyka dôsledne dodržiavať pravidlo využívania lexikálnych jednotiek jednej komunikačnej úrovne.

1.2| Rámcové učebné plány pre školy

Rámcové učebné plány pre školy vydáva Štátny pedagogický ústav a schvaľuje ich Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Sú zverejnené na webovom sídle ŠPÚ: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/rup2.pdf>.

Určujú maximálne počty vyučovacích hodín pre jednotlivé predmety a stanovujú počet disponibilných, voliteľných hodín, ktoré môže škola využiť na

dotvorenie školského vzdelávacieho programu. Časť z nich môže ponechať ako voliteľné hodiny, v ktorých si žiak alebo jeho zákonný zástupca vyberie predmety z ponuky školy. Voliteľné hodiny je možné využiť na:

- a) vyučovacie predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah predmetov zaradených do štátneho vzdelávacieho programu,
- b) vyučovacie predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah vrátane predmetov vytvárajúcich profiláciu školy a experimentálne overených inovačných programov zavedených do vyučovacej praxe,
- c) vyučovacie predmety, ktorých obsah je doplnením vyučovacieho predmetu pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí nemôžu napredovať v rámci bežných vyučovacích hodín a ktorí postupujú podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov,
- d) špecifické vyučovacie predmety pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

V rámcových učebných plánoch pre primárne vzdelávanie (ISCED 1) je pre školy s vyučovacím jazykom slovenským pre prvý cudzí jazyk, t. j. anglický jazyk v rámci 1. – 4. ročníka základnej školy stanovených 6 hodín povinnej výučby a k dispozícii je 20 voliteľných hodín a pre nižšie sekundárne vzdelávanie (ISCED 2) v rámci 5. – 9. ročníka základnej školy v tomto type škôl je stanovených 15 hodín povinnej výučby anglického jazyka, 4 hodiny pre druhý cudzí jazyk a tieto školy majú k dispozícii 31 voliteľných hodín, ktoré možno použiť na posilnenie povinných predmetov, na odporúčané voliteľné predmety, experimentálne overovanie či vlastné zameranie.

1.3| Konceptia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách

Koncepciu vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (ďalej aj „Koncepcia“) vydal ŠPÚ v Bratislave v r. 2007, schválená bola Ministerstvom školstva Slovenskej republiky (vtedajší názov ministerstva) a následne bola schválená vládou Slovenskej republiky dňa 12. septembra 2008. Je

potrebné, aby sa s týmto dokumentom oboznámil každý učiteľ cudzieho jazyka základnej i strednej školy. Konceptia sa opiera o základné strategické dokumenty:

- a) Milénium (Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov),
- b) Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Národná lisabonská stratégia),
- c) Uznesenie vlády SR č. 557 – akčné plány,
- d) Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky – učenie sa, vyučovanie, hodnotenie,
- e) Vyhláška MŠ SR č. 510/2004 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách.

Autori Konceptie vychádzali z požiadavky Európskej únie zabezpečiť neustály prístup k vzdelaniu na princípe viacjazyčnosti a multikultúrnych prístupov, čo v praxi znamená možnosť získania komunikačných spôsobilostí aspoň v dvoch cudzích jazykoch s prihliadnutím na ich komunikačnú a kultúrnu dimenziu. Tvorcovia novej konceptie si tiež v rámci podpory menej vyučovaných jazykov (ako sú napr. francúzsky, ruský, španielsky a taliansky jazyk) stanovili za cieľ prehodnotiť minimálny počet žiakov v skupine v súlade s požiadavkou európskych inštitúcií na podporu viacjazyčnosti.

Všeobecným cieľom novej konceptie v slovenských podmienkach bolo zabezpečiť dosiahnutie komunikačnej úrovne B1/B2 podľa SERR pre jazyky v prvom cudzom jazyku a komunikačnú úroveň A2/B1 podľa SERR v druhom cudzom jazyku u všetkých žiakov edukačného systému v Slovenskej republike (SR) na konci strednej školy.

Za kroky potrebné na dosiahnutie všeobecných cieľov novej konceptie považovali autori dokumentu napr. odstránenie vtedajšej vysokej variability učebných plánov pre predmet cudzí jazyk, návrh konkrétnych riešení na odstránenie nekvalifikovanosti učiteľov vo výučbe cudzích jazykov, a to najmä v anglickom jazyku, zabránenie vysokej fluktuácii učiteľov cudzích jazykov. Ich zámerom bolo riešiť koncepčne a dlhodobo problémy slovenskej jazykovej politiky. Bolo potrebné definovať úroveň komunikačných spôsobilostí žiaka v cudzom jazyku, zaviesť vyučovanie dvoch cudzích jazykov do

všetkých študijných odborov v súlade so začínajúcou reformou systému výchovy a vzdelávania v SR, upraviť základné pedagogické dokumenty pre základné i stredné školy tak, aby spĺňali zásady kontinuity vo výučbe cudzích jazykov, a vypracovať kritériá na tvorbu národných učebníc z cudzích jazykov podľa nového modelu.

Tvorcovia nových pedagogických dokumentov tak stáli na prahu náročného plnenia úloh, z ktorých niektoré vyberáme pre potreby tejto publikácie:

- a) stanoviť jeden variant učebného plánu pre predmet cudzí jazyk s presným stanovením komunikačných úrovní, ktoré majú žiaci dosiahnuť po ukončení určitého časového obdobia,
- b) definovať úrovne cudzojazyčných spôsobilostí žiakov na jednotlivých úrovniach vzdelávania, vychádzajúc zo SERR pre jazyky, a tým podporiť kontinuitu a koherenciu,
- c) zabezpečiť kontinuitu vo výučbe prvého cudzieho jazyka pokračovaním v štúdiu daného jazyka na strednej škole,
- d) zaviesť povinné vyučovanie dvoch cudzích jazykov na všetky typy stredných škôl v študijných odboroch,
- e) vytvoriť národné učebnice cudzích jazykov pre jednotlivé referenčné úrovne a vekové kategórie žiakov podľa presne stanovených kritérií na tvorbu učebníc, zefektívniť učebnicovú politiku a zabezpečiť pravidelnú aktualizáciu národných učebníc,
- f) definovať postavenie učiteľa a učiteľa cudzích jazykov v spoločnosti, finančnou motiváciou zvýšiť atraktivitu a stabilitu učiteľského povolania, podporiť profesijnú mobilitu učiteľov cudzích jazykov,
- g) zabezpečiť v rámci štúdia odboru učiteľstva pre primárne vzdelávanie prípravu učiteľov prvého stupňa ZŠ aj z cudzieho jazyka a didaktiky výučby cudzích jazykov,
- h) podporiť využívanie aktuálnych informačno-komunikačných technológií pri výučbe cudzích jazykov,
- i) zvyšovať motiváciu slabších žiakov zmiernením „dostihového modelu školy“, ktorý je cieľovo a najmä obsahovo zameraný na rýchlosť a výkonnostné porovnávanie bez výraznejšieho prihliadnutia na vývinové osobitosti pomalších žiakov,

- j) podporovať kvalifikovanosť učiteľov špeciálnej pedagogiky ich zameraním na problematiku výučby cudzích jazykov, vytvoriť systém individuálnej pomoci integrovaným žiakom, ako aj učiteľom, ktorí pracujú v triede aj s integrovanými deťmi, a to najmä formou odbornej asistencie.

Tento navrhovaný nový model výučby cudzích jazykov bolo potrebné postupne zaviesť do všetkých typov škôl v SR – štátnych, súkromných aj cirkevných. Už v čase tvorby a vzniku Koncepcie jej autori nastolili myšlienku efektívneho rozvíjania jazykových zručností bez potreby navýšenia počtu vyučovacích hodín v rámcových učebných plánoch prostredníctvom obsahu a jazykovo integrovaného vyučovania (Content and Language Integrated Learning, CLIL).

V rámci cvičenia č. 3 sa dôkladnejšie oboznámte s dokumentom **Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách**, ktorú vydal Štátny pedagogický ústav v Bratislave a bola schválená vtedajším Ministerstvom školstva SR a následne vládou Slovenskej republiky dňa 12. septembra 2007 uznesením vlády SR č. 767/2007. Preštudujte si podrobnosti o vtedajšej novej koncepcii výučby cudzích jazykov tak, aby ste boli schopní splniť úlohu č. 1 v rámci dištančnej formy štúdia, ktorú náš vzdelávací program umožňuje.

Cvičenie 3: Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (štúdium dokumentu kaskádovou metódou)

V tomto cvičení sa oboznámite s kaskádovou metódou, ktorá je vhodná na takú formu štúdia materiálov, pri ktorej je potrebné naštudovať si niekoľko približne rovnako dlhých textov a vzájomne sa o ich obsahu informovať.

Táto metóda značne skracaje dobu štúdia. Účastníci seminára budú rozdelení do skupín s rovnakým počtom ľudí – učiteľov. Ideálne je, ak je v skupine 16 alebo 9 učiteľov, vtedy je skupina rozdelená na 4 menšie 4-členné skupiny alebo na 3 menšie 3-členné skupiny. Ak je však v celkovej skupine viac ako 16 alebo 9 účastníkov seminára, prednášajúci učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie (UKV) môže týchto účastníkov priradiť k jednotlivým skupinám a určiť im funkciu zapisovateľa, pozorovateľa a podobne. Ak sa vám podarí vytvoriť 4

skupiny, budete študovať štyri texty, ak vytvoríte iba 3 skupiny, budete kaskádovou metódou študovať tri texty a štvrtý text si naštudujete frontálne pod vedením učiteľa pre kontinuálne vzdelávanie. Rozdeľte sa na skupiny tak, aby ste mohli nerušene čítať pridelený text a diskutovať o ňom tak, aby ste nerušili pri práci ostatné skupiny.

UKV určí každej skupine číslo textu, ktorý si majú členovia skupiny naštudovať a oboznámiť s jeho obsahom ostatných:

1. skupina si prečíta a bude diskutovať o texte č. 1 – Východiská a ciele, str. 6
2. skupina bude čítať a diskutovať o texte č. 2 – Stratégia výučby cudzích jazykov v Slovenskej republike, str. 10
3. skupine UKV určí text č. 3 – Podmienky realizácie (novej koncepcie), str. 18
4. skupina si prečíta informácie z textu č. 4 – Miera nekvalifikovanosti vo výučbe cudzích jazykov a opatrenia na jej odstránenie, str. 22

Ak ste sa rozdelili iba na 3 skupiny, stačí, ak si preštudujete texty č. 1, 2 a 4. Kaskádová metóda sa používa vtedy, ak chceme, aby aktívne pracovali všetci žiaci v triede. Využíva individuálnu, skupinovú aj frontálnu formu práce. Je založená na názore, že najlepšie sa naučí text ten, kto ho musí sprostredkovať iným, preto veríme, že je najvhodnejšou metódou rýchleho a efektívneho štúdia dokumentu, ktorý výrazným spôsobom ovplyvnil slovenskú jazykovú politiku a celý slovenský edukačný systém v oblasti výučby cudzích jazykov. Pracovný postup v prípade 4 skupín so 4 členmi v každej skupine, stratégia:

1. Každý člen skupiny si prečíta pridelený text individuálne, podčiarkne si alebo vypíše najdôležitejšie myšlienky na diskusiu (10 minút).
2. Členovia skupiny si zvolia vedúceho skupiny, ktorý vedie diskusiu a dbá na to, aby hovoril a aktívne pracoval každý člen skupiny. V diskusii členovia skupiny hovoria aj o svojich vlastných skúsenostiach, prezentujú svoje názory a pripomienky k dokumentu. Prípadný zapisovateľ v skupine zostaví osnovu – najdôležitejšie body diskusie (15 – 20 minút).
3. Traja členovia z každej skupiny prejdú do ostatných skupín – každý do jednej, takže v novovytvorených skupinách je jeden člen z každej pôvodnej skupiny. Každý člen odovzdá skupine informácie z prečítaného textu, tlmočí názory členov svojej pôvodnej skupiny (15 minút).

4. Učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie ukončí skupinovú prácu a rozvinie frontálnu diskusiu, v ktorej sa zameria nielen na poznatky, ktoré účastníci seminára získali, ale najmä na ich názory, pripomienky a podnety, ktoré sa stanú východiskom 1. úlohy v rámci dištančnej formy štúdia. Pokyny na vypracovanie jednotlivých úloh v rámci dištančnej formy štúdia nájdete v prílohe D. Príloha E ponúka učiteľovi pre kontinuálne vzdelávanie a prednášajúcim návrhy tém na vypracovanie v rámci dištančnej formy štúdia k 1. modulu vzdelávacieho programu *Metodika výučby anglického jazyka na základných školách podľa novej pedagogickej dokumentácie*.
-

Úloha 1 v rámci dištančnej formy štúdia – DŠ1:

Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (MŠ SR, ŠPÚ 2007)

Na základe zistených informácií a po dôkladnom preštudovaní dokumentu:

1. Stručne charakterizujte postavenie učiteľa anglického jazyka v SR, načrtnite profil učiteľa cudzieho jazyka a profil asistenta pre výučbu anglického jazyka v triedach s integrovanými žiakmi, posúďte najnižšie potrebné vzdelanie učiteľa cudzieho jazyka.
2. Vyjadrite svoj názor: ak by ste mohli mať asistenta v triedach s integrovanými žiakmi – aké by boli vaše požiadavky na takéhoto asistenta. Ako si predstavujete jeho prácu tak, aby bola pre vás pomocou a oporou?
3. Odpovedzte na otázku, aké opatrenia by malo prijať MŠVVaŠ SR, aby sa atraktívnilo učiteľské povolanie na Slovensku a aby mladí ľudia – najmä učitelia cudzích jazykov neodchádzali zo škôl. Je to iba otázka finančného ohodnotenia?
4. Preštudujte si SWOT analýzu navrhovaných zmien a opatrení uvedených v Koncepcii na str. 35 dokumentu a pokúste sa vypracovať podobnú analýzu súčasného stavu výučby anglického jazyka na základných školách na Slovensku. Opíšte situáciu tak, ako sa javí vám, vyjadrite svoje myšlienky, názory, návrhy a pripomienky.

Skratka SWOT je odvodená zo začiatočných písmen štyroch anglických slov: S – Strengths, W – Weaknesses, O – Opportunities a T – Threats.

Analýza typu SWOT opisuje a hodnotí silné stránky, slabé stránky a nedostatky, príležitosti, možnosti a šance na vylepšenie a hrozby a riziká javov a procesov. My budeme opisovať a posudzovať silné a slabé stránky súčasného stavu výučby anglického jazyka na slovenských základných školách, budeme sa venovať možným faktorom rozvoja tejto výučby (príležitosti, možnosti) a budeme sa zamýšľať nad prekážkami (hrozby, riziká), ktoré by mohli rozvoju a zlepšeniu situácie a súčasného stavu zabrániť.

2| Európske dokumenty

2.1| Rada Európy a jazykové vzdelávanie

Rada Európy (RE) je politická organizácia, ktorá bola zriadená dňa 5. mája 1949 desiatimi európskymi štátmi s cieľom viac podporiť ich vzájomnú jednotu. Od r. 1989 organizácia združila v sebe väčšinu krajín strednej a východnej Európy a podporuje ich v snahách o realizáciu a upevnenie ich politických, legislatívnych a administratívnych noriem.

V súčasnosti má 43 členských štátov a sídli vo francúzskom Štrasburgu. Hlavnou domovskou stránkou Rady Európy (Council of Europe, CoE) je <http://www.coe.int>.

Jazyková sekcia Rady Európy (Language Policy Division of the Council of Europe, www.coe.int/lang) pomáha svojim členským štátom urobiť opatrenia, ktoré by každému človeku umožnili aspoň do určitej miery rozvinúť schopnosť komunikovať v dvoch či viacerých jazykoch, hoci len na najzákladnejšej úrovni. Tak sa občanom členských krajín otvárajú možnosti lepšieho prístupu k informáciám a možnosti mobility, či už pracovné alebo vzdelanostné. Učenie sa jazykov pomáha rozvíjať toleranciu a porozumenie medzi ľuďmi z rôzneho jazykového a kultúrneho prostredia, preto by mali mať všetci ľudia možnosť učiť sa jazyky. RE vytvára a realizuje rôzne jazykové programy a podporuje inováciu jazykovej výučby a školení pre učiteľov prostredníctvom sekcie moderných jazykov v Štrasburgu (Modern Language Division, MLD) a Európskeho centra pre moderné jazyky v rakúskom meste Graz (European Centre of Modern Languages, ECML, www.ecml.at). ECML je priestorovo malé centrum, ale záslužnosť jeho práce spočíva v tom, že združuje a zjednocuje jazykových expertov z rôznych oblastí spoločenského života, členov

Európskej komisie, podnikateľov, metodikov, pracovníkov ministerstiev školstva členských krajín, lektorov univerzít a pod. s cieľom vytýčiť smerovanie cudzojazyčného vzdelávania a zdokonaľiť výučbu a učenie sa nielen cudzích jazykov, ale i jazykov národnostných menšín, jazykov migrantov a napríklad i znakovú reč, ktorá je dorozumievacím prostriedkom ľudí s poruchami sluchu (Sign language). Špičkoví jazykoví experti z celej Európy prednášajú na konferenciách a seminároch v rôznych krajinách Európy, aktívne sa zúčastňujú na výskumných projektoch a publikujú výsledky svojej práce.

Z najaktívnejších slovenských jazykových odborníkov môžeme spomenúť doc. PhDr. Janu Bérešovou, PhD. Členské štáty môžu využívať skúsenosti i expertízu činnosť Rady Európy. RE tiež každoročne od roku 2001 prostredníctvom ECML v Grazi organizuje oslavu viacjazyčnosti, tzv. *Európsky deň jazykov* (European Day of Languages). Množstvo užitočných informácií, myšlienok a inšpirácií pre organizáciu osláv na vašej škole vrátane sekcie venovanej registrácii na podujatia nájdete na adrese www.coe.int/edl.

Výbor ministrov RE na svojom 776. zasadnutí dňa 6. decembra 2001 rozhodol o vyhlásení *Európskeho dňa jazykov*, ktorý sa bude oslavovať každoročne 26. septembra. Výbor odporučil, aby sa aktivity počas EDJ organizovali decentralizovane a pružne podľa prianí a zdrojov členských štátov, čo členským štátom umožní lepšie uplatňovať vlastné prístupy. Rada Európy každoročne navrhuje spoločnú tému pre celú Európu. Medzi všeobecné ciele osláv patrí snaha rozvinúť povedomie Európanov o bohatej jazykovej rozmanitosti Európy, ktorú treba chrániť a zveľaďovať, o potrebe diverzifikovať škálu jazykov, ktoré sa ľudia učia (aj menej používané jazyky), a prispieť k rozvoju mnohojazyčnosti a v neposlednom rade o potrebe ľudí nadobudnúť určitú úroveň znalosti dvoch alebo viacerých jazykov, aby mohli plnohodnotne plniť svoju úlohu v demokratickom občianstve Európy.

Kontaktnou osobou pre organizáciu podujatí v rámci EDJ pre SR je v ECML PaedDr. Eva Obžerová (eva.obzerova@minedu.sk), ktorá zabezpečuje propagačné materiály zo Štrasburgu a z Grazu a prostredníctvom okresných úradov v sídle kraja – odborov školstva ich poskytuje priamo školám. Učitelia cudzích jazykov môžu informácie o podujatiach, súťažiach či workshopoch, ktoré

zorganizovali na škole, ba dokonca fotografie či videonahrávky umiestniť priamo na webovom sídle ECML (www.edl.ecml.at). Oslavy viacjazyčnosti sa na Slovensku tešia každoročne čoraz väčšej obľube, o propagačné materiály už nemajú záujem iba školy, ale aj knižnice a ďalšie vzdelávacie inštitúcie.

2.1.1| Zámery a ciele jazykovej politiky Rady Európy

Zámerom jazykovej politiky RE je ochraňovať a rozvíjať bohaté dedičstvo odlišných jazykov a kultúr v Európe a zmeniť komunikačné bariéry jednotlivcov na zdroj vzájomného obohatenia sa a porozumenia. Jedným z cieľov je zvýšenie mobility v rámci Európy, vzájomné porozumenie a spolupráca, prekonanie predsudkov a diskriminácie.

Medzi dôležité úlohy RE patrí aj čiastočné zjednotenie národných stratégií, metód výučby a evalvácie členských štátov EÚ v oblasti učenia sa a výučby moderných jazykov a tiež spolupráca s inštitúciami v oblasti tvorby a používania materiálov. V neposlednom rade ide o zriadenie účinného jednotného európskeho systému výmeny informácií, ktorý pokrýva všetky aspekty učenia sa, výučby a výskumu jazykov, a to s maximálnym využitím informačných technológií. RE preto vyvinula unikátny európsky systém, podľa ktorého je okrem iného možné opísať stupeň komunikačnej schopnosti jednotlivca – je ním *Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky: učenie sa, vyučovanie a hodnotenie*.

2.2| Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky

Podľa *Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky* sa pri používaní a učení sa jazyka rozvíja celý rad spôsobilostí. V anglickej odbornej literatúre i v origináli samotného SERR, ktorý nájdete v plnom znení v anglickom jazyku na webovom sídle RE (www.coe.int/lang) pod názvom *Common European Framework of Reference for languages* (CEFR), sa hojne využíva pojem „competences“, ktorý by sme nemali do slovenčiny prekladať ako „kompetencie“, ale ako „kompetentnosti“, čiže „spôsobilosti, schopnosti“, pretože slovenské slovo „kompetencie“ vyjadruje skôr „právomoci“.

V základných dokumentoch preložených do slovenčiny sa však z pedagogického hľadiska bežne používa pojem kompetencia vo význame jazyková spôsobilosť. Učiaci sa využíva *všeobecné spôsobilosti*, ale aj celý rad *komunikačných jazykových spôsobilostí*, ktoré spolupôsobia v rozličných kontextoch a v rôznych podmienkach. Zapája sa do rečových činností, v rámci ktorých vytvára a prijíma texty vo vzťahu k témam z konkrétnych i abstraktných oblastí. Pri tomto procese si učitelia sa aktivuje určité stratégie učenia sa, ktoré sa mu zdajú na splnenie úloh najvhodnejšie. Všetky tieto pojmy sú definované a charakterizované v SERR. Spôsobilosti definujeme ako súhrn vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré umožňujú osobe konať. Preto základným princípom jazykového vzdelávania na báze spôsobilostí je zabezpečiť, aby učitelia sa dokázal riešiť každodenné životné situácie v cudzej krajine a v ich riešení pomáhal cudzincom, ktorí pôsobia alebo žijú v jeho vlastnej krajine, aby si dokázal vymieňať informácie, skúsenosti a nápady s mladými ľuďmi a dospelými, ktorí hovoria iným jazykom, a aby lepšie chápal spôsob života a myslenia iných národov a ich kultúrne dedičstvo. Po tomto dokumente siahajú zostavovatelia kurzov, školitelia, učitelia pre kontinuálne vzdelávanie, metodici a v neposlednom rade i skúšobné komisie, ktoré ho využívajú pri plánovaní výučby a pri udeľovaní certifikátov.

Cvičenie 4: Test vedomostí o SERR pre jazyky

V prílohe F nájdete testové otázky. Skúste si na ne odpovedať skôr, než si dokument preštudujete. Potom si prečítajte najdôležitejšie informácie, ktoré vyberáme pre potreby tohto vzdelávacieho programu a v ktorých nájdete odpovede na otázky z testu. Pri odpovedaní na otázky v teste pracujte samostatne. Čítanie odporúčame realizovať formou skupinovej práce: rozdeľte sa do 4 skupín, každá skupina si prečíta informácie určitého tematického okruhu (Všeobecné informácie o SERR, Mnohojazyčnosť a viacjazyčnosť, Funkcie dokumentu SERR, Jazykové úrovne podľa SERR). Po prečítaní relevantných podkapitol diskutujte v rámci skupiny tak, aby každý člen skupiny porozumel obsahu informácií. Podelte sa navzájom so svojimi osobnými skúsenosťami pri využívaní SERR. Nakoniec diskutujte spoločne a snažte sa o komplexné a vyčerpávajúce odpovede na testové otázky.

Poznámka: Podkapitolu 2.5 čítajte spoločne (frontálna práca) až po splnení úloh v tomto cvičení, pretože informácie, ktoré z nej získate, si upevníte v úlohe dištančného štúdia č. 2.

SERR (angl. skratka CEFR – Common European Framework of Reference for Languages) výrazným spôsobom ovplyvňuje jazykové vzdelávanie v európskych krajinách. Tento dokument vydalo oddelenie pre jazykovú politiku RE(Language Policy Unit, LPU) v roku 2001 s cieľom poskytnúť užívateľom komplexný opis všetkých procesov súvisiacich s učením sa, výučbou a hodnotením výkonov v jazykovom vzdelávaní. Za 13 rokov svojej existencie sa Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky stal kľúčovým dokumentom slúžiacim ako spoločný európsky základ na vypracovanie koherentných učebných osnov na výučbu jazyka, usmernení na prípravu učebných plánov, jazykových kurzov a skúšok, na tvorbu učebníc. Zabezpečuje zrozumiteľnosť a vzájomné uznávanie kvalifikačných osvedčení, jazykových certifikátov. Stanovuje objektívne kritériá, definuje vedomosti a zručnosti učiaceho sa na jednotlivých úrovniach ovládania jazyka, poukazuje i na kultúrny kontext jazyka. Vďaka existencii a uplatňovaniu tohto dokumentu sa skvalitnila medzinárodná spolupráca v oblasti moderných jazykov a mobilita v Európe.

2.2.1 | Mnohojazyčnosť a viacjazyčnosť

V prístupe Rady Európy k učeniu sa jazykov vzrástla dôležitosť koncepcie viacjazyčnosti. Viacjazyčnosť sa v mnohom líši od mnohojazyčnosti.

Mnohojazyčnosť (multilingvizmus) predstavuje ovládanie mnohých jazykov alebo koexistenciu rozličných jazykov v danej spoločnosti. Možno ju dosiahnuť ponukou rozličných jazykov v konkrétnej škole či vo vzdelávacom systéme, povzbudzovaním žiakov, aby sa naučili viac ako jeden cudzí jazyk.

Viacjazyčnosť (plurilingvizmus) je individuálna jazyková skúsenosť jednotlivca v jeho kultúrnom kontexte – od dialektu, ktorý sa používa v rodine, smerom k jazyku, ktorý používa spoločnosť, v ktorej žije a pracuje, a potom k jazykom iných národov (či sa ich učí v škole, alebo si ich osvojí bezprostredným kontaktom s jazykom), pričom učitelia sa si buduje komunikačnú

spôsobilosť, v ktorej sú jazyky vo vzájomnom vzťahu a navzájom na seba pôsobia. Hovoriaci využíva i parajazykové prostriedky (mimika, gestikulácia, výraz tváre a pod.), ktoré môžu jeho prejav podstatne zjednodušiť a urobiť ho zrozumiteľnejším.

Cieľom jazykového vzdelávania z tohto hľadiska nie je naučiť sa izolovane niekoľko jazykov, ale potreba rozvíjania jazykového repertoára jednotlivca na rôznych jazykových úrovniach. V niektorých krajinách, ako sú Fínsko alebo Nemecko, sa v bilingválnych stredných školách využívajú tzv. hodiny viacjazyčnosti, na ktorých učitelia sa pracujú s obsahovo rovnakými textami vo viacerých jazykoch. Porovnávajú slová a výrazy v rozprávkach a jednoduchých príbehoch či porekadlách, odhadujú význam slov v cudzích jazykoch, ktoré nepoznajú a neučia sa ich. V plurilingválnom prostredí sa žiaci navzájom obohacujú o vedomosti o iných jazykoch, jazykoch menšín, jazykoch migrantov.

2.2.2| SERR ako multifunkčný dokument

SERR pre jazyky vznikol z potreby transparentnosti pri certifikácii a koherencie učenia sa jazykov od materskej školy až po vzdelávanie dospelých. Bolo potrebné vytvoriť dobrý základ pre vzájomné uznanie jazykových spôsobilostí a pomôcť učiacim sa, učiteľom, tvorcom koncepcie kurzov, skúšobným komisiám a vzdelávacím pracovníkom v smerovaní a koordinovaní ich úsilia. Podrobným opisom spôsobilostí v jednotlivých jazykových zručnostiach sa dosiahla nadväznosť medzi základným, nižším stredným, vyšším stredným a vysokoškolským či ďalším vzdelávaním. Zjednotil sa obsah certifikovaných skúšok i kritériá hodnotenia výkonu skúšaného. SERR (v tomto dokumente alternatívne aj ako „Rámec“) ovplyvnil aj uvedomovanie si aktuálneho stavu vedomostí a jazykových zručností učiaceho sa, stanovovanie cieľov a posilnil sebahodnotenie ako dôležitú súčasť zdokonaľovania sa v cudzom jazyku. Vzniklo *Európske jazykové portfólio* ako dokument, ktorý umožňuje zaznamenávať a formálne uznávať najrozličnejšie medzikultúrne skúsenosti z učenia sa jazyka.

Tvorcovia SERR splnili veľmi náročnú úlohu. Aby totiž tento viacúčelový dokument plnil svoje multifunkcie, musel byť *komplexný* (konkretizovať čo najširší rozsah jazykových vedomostí a zručností, pomocou ktorých sa dá merať napredovanie v učení), *transparentný* (informácie museli byť pre používateľov jasne formulované a jednoznačné, dostupné a ľahko pochopiteľné) a *koherentný* (dosiahnuť harmonický vzťah medzi jednotlivými zložkami, ako sú identifikácia potrieb, stanovenie cieľov, definícia obsahu, uplatnené vyučovacie metódy a metódy učenia sa; evalvácia, testovanie a klasifikácia). Komplexný a zároveň otvorený a nedogmatický. *Pružný*, aby sa mohol aplikovať s obmenami, ktoré si vyžadujú konkrétne situácie, a ľahko použiteľný. V poslednom čase upozorňujú jazykoví experti na potrebu zdokonalenia, vylepšenia Rámca, napr. v oblasti prepojenia úlohy cudzieho jazyka a ostatných jazykov v edukačnom kontexte. So zvýšenou mobilitou ľudí je čoraz bežnejšie prechádzať z jedného vzdelávacieho systému do druhého na konci alebo dokonca aj uprostred obdobia v konkrétnej oblasti vzdelávania, a tak sa otázka vypracovania spoločnej stupnice, ktorá by opisovala výsledky migrujúcich žiakov, stáva čoraz aktuálnejšou. Jazykoví experti poukazujú tiež na to, že *deskriptory* (opisy, charakteristiky) nižších jazykových úrovní boli vytvorené pre mladších žiakov, pre deti. Cudzí jazyk sa však učia od začiatku aj starší žiaci a dospelí. Začínajú síce na úrovni A1, no ich jazykový základ a najmä potreby zvládnutia jazyka sa od tých detských veľmi líšia. Preto sa zdá byť potrebné doplniť Rámec o deskriptory pre dospelých učiacich sa v počiatočnom štádiu oboznamovania sa s cudzím jazykom.

2.2.3| Vertikálna a horizontálna dimenzia SERR

Kapitola 3 Rámca poskytuje „*vertikálnu dimenziu*“ a ponúka vzostupný rad spoločných referenčných úrovní na opis toho, ako učitelia sa ovláda jazyk. Kapitoly 4 a 5 uvádzajú „*horizontálnu dimenziu*“ zostavenú z parametrov *komunikačnej činnosti a komunikačnej jazykovej spôsobilosti*.

Rámec teda obsahuje horizontálne aj vertikálne dimenzie, definuje i *čiastkové ciele*, takže umožňuje rozpoznanie *čiastkových spôsobilostí*.

Podrobný opis jednotlivých úrovní ovládania jazyka uľahčuje porovnávanie cieľov a dosiahnutých výsledkov v ovládaní jazyka v rozličných systémoch a situáciách. Môže napr. pomôcť inšpektorom zhodnotiť, či učiaci sa pracujú na zodpovedajúcej úrovni, môže napomôcť rozhodovanie o tom, či výkon učiaceho sa predstavuje štandard zodpovedajúci danej úrovni ovládania jazyka alebo nadštandard. *Výkon učiaceho sa cudzí jazyk sa stáva merateľným.*

2.2.4| Jazykové úrovne podľa SERR

Aké sú *referenčné úrovne ovládania jazyka*, čiže jazykové úrovne podľa SERR? Ide o vyššiu a nižšiu úroveň klasického delenia na začiatočníkov, stredne pokročilých a pokročilých, spolu 6 úrovní: úrovne A1 (Breakthrough) a A2 (Waystage) prislúchajú tzv. *používateľovi základov jazyka*, úrovne B1 (Threshold) a B2 (Vantage) *samostatnému používateľovi jazyka*, kým *skúsený používateľ* ovláda jazyk na úrovniach C1 (Effective Operational Proficiency) alebo C2 (Mastery). Anglický názov pre úroveň A1 *Breakthrough* by sme mohli voľne preložiť ako *objavovanie*. Wilkins, jeden z autorov návrhu SERR z roku 1978, nazval túto fázu oboznamovania sa s jazykom ako *zdatnosť v ovládaní základných fráz*, kým John Trim, ďalší autor tohto návrhu, ju nazval *úvodná spôsobilosť*. Pojem *Waystage*, ktorý charakterizuje úroveň A2, chápeme ako *spôsobilosť potrebnú na prežitie*. Dokážeme vyjadriť svoje myšlienky iba v obmedzenej miere a v komunikácii s cudzincom ešte stále hrozí nebezpečenstvo neporozumenia. *Threshold* (úroveň B1) je *prah*, ktorý treba prekročiť, aby sa naša komunikácia v cudzom jazyku stala pre cudzincov zrozumiteľnou. Slovo *Vantage* (B2) voľne prekladáme ako *širší rozhľad, výhoda*. John Trim túto fázu nadobúdania jazykových spôsobilostí výstižne nazýva *primeranou reakciou na bežné situácie*. Najvyššími jazykovými úrovňami, ktoré môžu učiaci sa dosiahnuť, sú C1 (*Effective Operational Proficiency*), čiže *účinná operačná spôsobilosť* vhodná na plnenie zložitejších pracovných alebo študijných úloh a riešenie zložitejších rečových situácií, alebo C2 (*Mastery*), čo znamená *celkové, dokonalé zvládnutie* jazyka takmer na úrovni rodeného hovoriaceho jazykom.

V dokumente je uvedené, že pri učení sa cudzieho jazyka *nejde o lineárnu stupnicu ovládania jazyka*. Skúsenosti s existujúcimi stupnicami naznačujú, že v školskom prostredí určitej obmedzenej časovej dotácie mnohým učiacim sa trvá dvakrát tak dlho, kým dosiahnu úroveň B1 od úrovne A2, než kým dosiahnu úroveň A2 z úrovne A1. Pravdepodobne budú potrebovať viac ako dvojnásobok času na to, aby dosiahli úroveň B2 z úrovne B1, než kým dosiahnu úroveň B1 z úrovne A2. Príčinou je rozširovanie rozsahu činností, zručností a zdokonaľovanie spôsobilostí v používaní príslušného jazyka. Je preto veľmi ťažké proporcionálne „zaradiť“ jednotlivé úrovne do školského systému pozostávajúceho z určitého počtu školských rokov. Ak by napr. malý žiak zvládol úroveň A1 za 2 roky, zvládnutie úrovne A2 by mu teoreticky mohlo trvať ďalšie 3 roky, dostať sa na úroveň B1 by si vyžiadalo ďalších 5 – 6 rokov a na zvládnutie úrovne B2 by potreboval ďalších 10 rokov. Ak by sme tieto informácie premietli do rokov veku dieťaťa, ak by sa žiak začal učiť cudzí jazyk ako 8-ročný, maturitnú úroveň B2 by dosiahol vo veku 28 – 29 rokov, čo je absurdné.

Podľa *Koncepcie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách* je v slovenskom edukačnom systéme potrebné, aby žiaci ZŠ po ukončení nižšieho stredného vzdelávania, čiže druhého stupňa ZŠ, ovládali prvý cudzí jazyk na úrovni A2.2. V priebehu 4 – 5 rokov vyššieho stredného vzdelávania by žiaci mali zvládnuť dve veľmi náročné jazykové úrovne B1 a B2 – vieme, že školský zákon určuje jazykovú úroveň pri absolvovaní gymnázií a niektorých stredných odborných škôl B2, ostatné stredné odborné školy poskytujú maturitnú skúšku na úrovni B1. Z uvedeného vyplýva, že formálne školské cudzojazyčné vzdelávanie v žiadnom prípade nestačí. Dosiahnutá úroveň ovládania jazyka na konci vyššieho stredného vzdelávania B2 dĺžkou svojho trvania výrazne presahuje limity počtu vyučovacích hodín určených *rámcovými učebnými plánmi*, vyžaduje si rôznorodé formy neformálneho vzdelávania – náhodné učenie sa, mimoškolské osobné skúsenosti, mobilitu a nepriame jazykové obohacovanie sa prostredníctvom médií a cudzojazyčnej literatúry. Výsledky takéhoto neformálneho vzdelávania si učiaci sa zaznamenávajú do *Európskeho jazykového portfólia*, ktoré je taktiež predmetom nášho záujmu v tomto učebnom zdroji.

Na charakterizovanie po sebe nasledujúcich úrovní ovládania jazyka sa používajú *deskriptory*.

2.2.5| Deskriptory spoločných referenčných úrovní

Aby ste dokázali odpovedať aj na poslednú otázku v teste o SERR, je potrebné, aby ste sa oboznámili s kritériami na deskriptory a aby ste si naštudovali aspoň opis kvantitatívnych aspektov používania hovoreného jazyka uvedený v tomto učebnom zdroji ako príklad pre porozumenie deskriptorom.

Stupnica referenčných úrovní v Rámci spĺňa štyri kritériá, z ktorých dve sa vzťahujú na problematiku opisu a dve na problematiku merania. Je všeobecne koncipovaná bez konkrétneho kontextu, avšak zároveň relevantná a validná pre určitý konkrétny kontext, s ktorým ju možno zosúvzťažniť. Obsahuje kvantitatívnu analýzu. Pri vývoji spoločných referenčných úrovní a ich modelových deskriptorov bola použitá systematická kombinácia intuitívnych, kvalitatívnych a kvantitatívnych metód.

2.2.5.1| Kvantitatívne aspekty používania hovoreného jazyka

Ako príklad uvádzame zrozumiteľný opis kvantitatívnych aspektov používania hovoreného jazyka, ktorými sú rozsah slovnej zásoby (*vocabulary*), presnosť vyjadrovania sa, presnosť v používaní jazykových prostriedkov (*accuracy*), plynulosť ústneho prejavu (*fluency*), interakcia (*interaction*) a koherencia (*coherence*). Tieto pojmy sú dôverne známe napríklad členom hodnotiacich komisií jazykových olympiád, ktorí prideľovaním určitého počtu bodov (obvykle sa používa hodnotiacia škála 0 – 4 body alebo 1 – 5 bodov) objektívne hodnotia ústny prejav súťažiacich v kategóriách rolová úloha (*role play*) alebo príbeh v obrázkoch (*picture story*). Veľmi zodpovedne s týmito hodnotiacimi kritériami pracujú i členovia maturitnej skúšobnej komisie pre cudzie jazyky pri ústnej internej časti maturitnej skúšky na gymnáziách a stredných odborných školách končiacich maturitnou skúškou.

a) Kvantitatívne aspekty používania hovoreného jazyka – úroveň B1

V rámci jazykovej úrovne B1 je *rozsah slovnej zásoby* charakterizovaný ako

dostatočný na dorozumenie sa s určitou mierou váhania a opisných jazykových prostriedkov o témach, akými sú rodina, koníčky a záujmy, práca, cestovanie a aktuálne udalosti. Ak hovoriaci na úrovni B1 (súťažiaci na jazykovej olympiáde, maturant) nepozná určité slovo, výraz či termín, môže si pomôcť opisom veci, predmetu či situácie tak, aby dosiahol porozumenie svojej myšlienky u skúšajúceho. *Presnosť* je charakterizovaná ako primerane správne využívanie repertoáru často používaných gramatických prostriedkov a schém spájaných s predvídateľnými situáciami. Pri hodnotení *plynulosti* posudzujeme, či hovoriaci dokáže udržiavať konverzáciu zrozumiteľne, i keď robí pauzy kvôli neistote v gramatike či lexike a tolerujeme pokusy o preformulovanie myšlienok a výpovedí, najmä v dlhších pasážach voľnej produkcie. *Interakcia* v jazykovej úrovni B1 predstavuje schopnosť hovoriaceho začať, udržiavať a uzatvárať jednoduchú priamu konverzáciu na témy, ktoré sú známe alebo ktoré ho osobne zaujímajú. Ide aj o schopnosť zopakovať časť toho, čo povedal niekto iný, aby potvrdil vzájomné porozumenie s partnerom v komunikácii. *Koherencia* je súdržnosť, následnosť, súvislosť, spojitosť a tiež premyslenosť rečového prejavu. V SERR je charakterizovaná ako schopnosť spájať sériu jednotlivých krátkych a jednoduchých prvkov do spojenej lineárnej postupnosti myšlienok tak, aby prípadným skákaním od myšlienky k myšlienkou hovoriaci nespôsobil neporozumenie dejovej línie rečového prejavu

b) Kvantitatívne aspekty používania hovoreného jazyka – úroveň A2

Hovoriaci na úrovni A2 v rámci *rozsahu* využíva základné typy viet s naučenými frázami, výrazmi a formuláciami na to, aby vyjadril obmedzený rozsah informácií v jednoduchých situáciách každodenného života. Čo sa týka *presnosti*, správne využíva niektoré jednoduché štruktúry, ale stále sa systematicky dopúšťa základných chýb. *Plynulosť* je obmedzená na schopnosť dorozumieť sa vo veľmi krátkych replikách, zjavné sú pauzy, váhanie a pokusy o preformulovanie výpovede. V oblasti *interakcie* hovoriaci dokáže odpovedať na otázky a jednoduché výroky. Môže naznačiť porozumenie, ale zriedkakedy je schopný porozumieť tak, aby udržiaval konverzáciu v prirodzenom tempe. *Koherencia* výpovede hovoriaceho na úrovni A2 spočíva v tom, že dokáže spájať skupiny slov pomocou jednoduchých spájacích výrazov, akými sú „a“, „ale“ a „pretože“.

Cvičenie 5: Kvantitatívne aspekty používania hovoreného jazyka – úroveň A1

Na základe prečítaného v podkapitole 2.2.5.1 sa pokúste charakterizovať úroveň A1 z hľadiska kvantitatívnych aspektov, ktorými sú rozsah, presnosť, plynulosť, interakcia a kohézia či koherencia. Pracujte v štyroch skupinách. Keď sa v skupine dohodnete na charakteristike jednotlivých aspektov, spojte sa s ďalšou skupinou (spojením vzniknú už iba dve veľké skupiny), formou diskusie si porovnajte svoje charakteristiky a sformulujte ich do konečnej podoby tak, aby zohľadňovali názory oboch skupín. Potom si v novovytvorenej skupine zvolíte 5 hovorcov, z ktorých každý prečíta charakteristiku jedného aspektu. Postupujte tak, že si vyberiete jeden aspekt, najprv prečíta jeho charakteristiku jedna skupina a vzápätí druhá. Spoločne sa dohodnete na jednotnej formulácii aspektu. Rovnakým spôsobom postupujte pri charakterizovaní všetkých piatich aspektov používania hovoreného jazyka.

Porovnajte si vaše charakteristiky v rámci úrovne A1 s tými, ktoré sú vypracované na základe SERR a nájdete ich v prílohe G.

Prišli ste na základe porovnania vašich charakteristík a charakteristík uvedených v prílohe G k záveru, že SERR si v tomto ohľade vyžaduje zmeny alebo vylepšenia? Zhodovali sa vaše charakteristiky s tými, ktoré sú uvedené v prílohe G? Boli vaše charakteristiky výstižnejšie, podrobnejšie, zrozumiteľnejšie? Svoje názory vyjadrite v spoločnej diskusii.

2.2.6| Globálna stupnica spoločných referenčných úrovní

V cvičení 5 sme si ukázali, ako sa dá posúdiť a vyhodnotiť výkon učiaceho sa na základe piatich aspektov komunikačnej jazykovej spôsobilosti. V cvičení 6 sa pokúsime odhadnúť jazykové úrovne podľa deskriptorov globálnej stupnice spoločných referenčných úrovní. Takéto jednoduché „globálne“ znázornenie uľahčí aj tým používateľom, ktorí nie sú odborníkmi v danej oblasti, oboznamovanie sa so systémom a poskytne orientačné body aj učiteľom pri príprave časovo-tematických plánov a tvorcom učebných osnov.

Cvičenie 6: Odhad spoločných referenčných úrovní – globálna stupnica

Globálne charakteristiky jazykových úrovní si prečítajte individuálne. Potom pracujte v skupinách a pokúste sa každej charakteristike (deskriptoru) priradiť správnu jazykovú úroveň z týchto možností: A1, A2, B1, B2, C1, C2. 6 globálnych charakteristík jazykových úrovní týkajúcich sa komunikačných spôsobilostí žiaka:

1. Dokáže porozumieť širokému rozsahu náročných, dlhších textov a rozoznať ich implicitné významy. Dokáže sa vyjadriť plynulo a spontánne bez priveľmi zjavného hľadania výrazov. Dokáže využívať jazyk pružne a účinne na spoločenské, akademické či profesijné účely. Dokáže vytvoriť zrozumiteľný, dobre usporiadaný a podrobný text na zložité témy, prejavujúce ovládanie kompozičných postupov, spojovacích výrazov a prostriedkov kohézie.
2. Rozumie vetám a často používaným výrazom vzťahujúcim sa na oblasti, ktoré sa ho bezprostredne týkajú (napr. najzákladnejšie informácie o sebe, o rodine, nakupovaní, miestnom zemepise a o zamestnaní). Dokáže komunikovať v jednoduchých a rutinných úlohách vyžadujúcich si jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych a bežných záležitostiach. Dokáže jednoduchými termínmi opísať svoje rodinné zázemie, bezprostredné okolie a záležitosti v oblastiach nevyhnutných potrieb.
3. Rozumie hlavným bodom zrozumiteľnej spisovnej vstupnej informácie o známych veciach, s ktorými sa pravidelne stretáva v práci, škole, voľnom čase atď. Dokáže sa zorientovať vo väčšine situácií, ktoré môžu nastať počas cestovania v oblasti, kde sa hovorí týmto jazykom. Dokáže vytvoriť jednoduchý spojený text na témy, ktoré sú mu známe alebo o ktoré sa osobne zaujíma. Dokáže opísať svoje skúsenosti a udalosti, sny, nádeje a ambície a stručne odôvodniť a vysvetliť svoje názory a plány.
4. Lahko rozumie doslova všetkému, čo si vypočuje alebo prečíta. Dokáže zhrnúť informácie z rozličných hovorených či písaných zdrojov, pričom dokáže viesť polemiku a predniesť vysvetlenia v logicky usporiadanej prezentácii. Dokáže sa vyjadriť spontánne, veľmi plynulo a precízne a rozlišovať medzi rôznymi nuansami významu, dokonca i v zložitých situáciách.

5. Rozumie známym každodenným výrazom a najzákladnejším frázam, ktorých účelom je uspokojenie konkrétnych potrieb, a tieto výrazy a frázy dokáže používať. Dokáže predstaviť seba aj iných a dokáže klásť a odpovedať na otázky o osobných údajoch, ako napr. kde žije, o ľuďoch, ktorých pozná, a o veciach, ktoré vlastní. Dokáže sa dohovoriť jednoduchým spôsobom za predpokladu, že partner v komunikácii rozpráva pomaly a jasne a je pripravený mu pomôcť.
6. Rozumie hlavným myšlienkam zložitého textu na konkrétne aj abstraktné témy vrátane odborných diskusií vo svojej špecializácii. Komunikuje na takom stupni plynulosti a spontánnosti, ktorý mu umožňuje viesť bežnú konverzáciu s rodenými hovoriacimi bez toho, aby to pre ktoréhokoľvek účastníka interakcie predstavovalo zvýšené úsilie. Dokáže vytvoriť jasný, podrobný text na rozličné témy a vysvetliť svoje stanovisko k aktuálnym témam s uvedením výhod aj nevýhod rozličných možností.

Diskutujte v skupinách – zdôvodnite priradenie jazykových úrovní deskriptorom. Argumentujte, presvedčajte partnerov v skupine o opodstatnenosti vášho rozhodnutia. Keď sa v skupine zhodnete na odpovediach, porovnajte ich s odpoveďami ostatných skupín.

Potom si overte správnosť odpovedí v prílohe H k tomuto cvičeniu.

2.2.7 Ďalšie aspekty, ktoré rieši SERR

Kapitoly 4 a 5 Rámca sa zaoberajú najmä *jazykovými činnosťami a spôsobilosťami*. Deskriptory typu „čo učiaci sa dokáže“ (*Can Do*) sú uvedené pre recepciu, interakciu a produkciu a pre niektoré stratégie, ktoré sa používajú v komunikačných činnostiach.

Rámec sa neobmedzuje iba na vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré učiaci sa budú potrebovať rozvíjať na to, aby konali ako kompetentní používatelia jazyka, ale zaoberá sa aj procesmi osvojovania si jazyka a jeho učenia sa, rovnako ako aj metodikou vyučovania. Tieto otázky rieši kapitola 6 dokumentu. Veľká časť kapitoly 6 sa vzťahuje na spôsoby, ktorými sa potrebné schopnosti môžu rozvíjať, a tým, ako tento vývoj uľahčiť. Skúma tiež povahu a vývoj viacjazyčnej kompetencie. Kapitola 7 sa sústreďuje na rolu úloh pri používaní

a učení sa jazyka. Dôsledky vyplývajúce z diverzifikácie vyučovania jazykov a z rôznych koncepcií vzdelávania v rámci Európy sú pomerne podrobne preskúmané v kapitole 8. Tí, ktorí sa profesionálne zaoberajú prípravou testov, ako aj zadávaním a realizáciou štátnych jazykových skúšok, by si mali prečítať kapitolu 9 spolu s doplnkom k tejto kapitole – so špecializovanou príručkou Sprievodca pre skúšajúcich, ktorá sa podrobne zaoberá prípravou testov a hodnotením, venuje sa analýze položiek a obsahuje zoznam odporúčanej literatúry a glosár termínov. Veľká pozornosť sa tu venuje funkciám Rámca vo vzťahu k hodnoteniu jednotlivých úrovní ovládania jazyka. Táto kapitola načrtáva tri hlavné spôsoby využitia Rámca:

1. na špecifikáciu obsahu testov a skúšok,
2. na stanovenie kritérií na dosiahnutie učebného cieľa tak vo vzťahu k hodnoteniu konkrétneho hovoreného či písomného výkonu, ako aj vo vzťahu k priebežnému hodnoteniu učiteľom, spolužiakmi a k sebahodnoteniu,
3. na opis úrovní ovládania jazyka v už existujúcich testoch a skúškach, čo umožňuje porovnať rôzne systémy vydávania kvalifikačných osvedčení.

Úloha 2 v rámci dištančnej formy štúdia – DŠ2:

Základné pojmy zo Spoločného referenčného rámca pre jazyky

V prvej časti tohto učebného zdroja k prvému modulu vzdelávacieho programu sme sa v rámci oboznamovania so ŠVP pre anglický jazyk, úroveň A2 venovali spôsobilostiam (všeobecné, komunikačné jazykové a pragmatické). ŠVP v oblasti výučby cudzích jazykov je naplnením cieľov SERR, v mnohom z neho čerpá a podľa neho stanovuje aj učebné osnovy pre anglický jazyk a vzdelávacie štandardy – obsahové i výkonové.

Aby sme pochopili celý dokument SERR a dokázali sa v ňom orientovať tak, aby sa stal našim pomocníkom pri výučbe anglického jazyka a aby sme si vedeli vypracovať časovo-tematické plány pre jednotlivé ročníky a jazykové úrovne našich žiakov, musíme bezpečne poznať základnú terminológiu a rozumieť jej. SERR pre jazyky nájdete na webovom sídle ŠPÚ www.statpedu.sk, jeho plné znenie v slovenskom jazyku je však prístupné aj na iných adresách – na webových sídlach rôznych vzdelávacích inštitúcií, univerzít (napr. www.fedu.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/.../SERR_2006def.pdf).

Úloha: Naštudujte si zo SERR pojmy, ktoré budete potrebovať pri tvorbe časovo-tematických plánov: text, téma, doména, sféra, oblasť, stratégia, úloha, jazykový proces, jazykové činnosti, komunikačné činnosti. Každý z pojmov stručne písomne charakterizujte svojimi slovami tak, ako ste ho pochopili vy sami. Nepoužívajte formulácie zo SERR. Pri ústnom opakovaní pojmov na ďalšom seminári ilustrujte pojmy príkladmi z vlastnej praxe. Niektoré pojmy nájdete vysvetlené v prílohe I.

2.3 | Európske jazykové portfólio

Európske jazykové portfólio (EJP) je dokument, ktorý umožňuje zaznamenávať a formálne uznávať jazykové spôsobilosti a najrozličnejšie medzikultúrne skúsenosti z učenia sa jazyka jednotlivca a je štruktúrovaný ako zbierka dokumentov rôzneho druhu s príkladmi osobných prác. Slúži na to, aby jeho vlastník mohol dokumentovať svoju viacjazyčnosť, jazykové spôsobilosti, proces učenia sa, svoje kontakty s jazykmi a interkultúrne skúsenosti v jednotlivých jazykoch. Zámerom portfólia je podnietiť učiacich sa k tomu, aby si zvykli zaznamenávať svoje aktualizované vyjadrenia o vlastnej úrovni ovládania príslušného jazyka, ako i skúsenosti z učenia sa cudzích jazykov, a tým zdokumentovať svoje vlastné napredovanie smerom k viacjazyčnej spôsobilosti. Učiaci sa tak prejavuje veľkú mieru autonómie a prirodzeným spôsobom preberá na seba zodpovednosť za stav, v ktorom sa nachádza. Rada Európy sa snaží o zavedenie EJP s medzinárodnou platnosťou. Pre vierohodnosť dokumentu bude veľmi dôležité, aby sa zápisy robili zodpovedne, zrozumiteľne a v rámci rôznych európskych krajín čo najjednoduchšie. Osobitne cenné tu budú odkazy na Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky.

EJP je považované za osobný nástroj všetkých občanov Európy, ktorý má slúžiť na rozvoj plurilingvizmu a interkultúrnych spôsobilostí (www.coe.int/portfolio). Odráža ciele Rady Európy prehĺbiť vzájomné porozumenie, rozvíjať kultúrnu a jazykovú diverzitu, rozvíjať záujem o učenie sa cudzích jazykov a podporiť koherenciu a transparentnosť vo vyučovaní cudzích jazykov. Európske jazykové portfólio pozostáva z troch častí: *Jazykový pas*, *Jazykový životopis* a *Zbierka prác a dokladov*.

Jazykový pas poskytuje prehľad schopností učiaceho sa v rôznych jazykoch v určitom čase. Prehľad obsahuje definície jednotlivých zručností a referenčné úrovne, ako sú publikované v Spoločnom európskom referenčnom rámci pre jazyky. V tejto časti si žiak uvádza oficiálne certifikáty, zaznamenáva dosiahnuté čiastkové i špecifické jazykové spôsobilosti a významné jazykové a interkultúrne skúsenosti získané pri učení sa jazyka. Obsahuje prvky sebahodnotenia, hodnotenia učiteľmi a hodnotenia vzdelávacími inštitúciami a skúšobnými komisiami.

Jazykový životopis nabáda vlastníkov EJP plánovať si ďalšie učenie sa cudzích jazykov a hodnotiť úroveň vlastných rečových zručností.

Zbierka prác a dokladov slúži na zakladanie vybraných materiálov majiteľa EJP, ktoré ilustrujú a dokumentujú jeho záznamy v predchádzajúcich dvoch častiach.

Európske jazykové portfólio napĺňa dve základné funkcie:

1. informačnú funkciu, ktorá „sa zhoduje so záujmom Rady Európy uľahčiť individuálnu mobilitu a zosúladiť regionálne a národné kvalifikácie s medzinárodne odsúhlasenými štandardmi“ (Little, Perclová 2002),
2. výchovno-vzdelávaciu funkciu, ktorá „sa zhoduje so záujmom Rady Európy podporovať vývoj žiaka a presadzovať celoživotné vzdelávanie“ (Little, Perclová 2002).

Ďalšími dôležitými funkciami sú motivačná, pedagogická a evalvačná funkcia. Učitelia základných škôl, ktorí mali možnosť využívať EJP pre 2. stupeň ZŠ v jeho pilotnej fáze, boli nadšení a hovorili, že aj deti sú nadšené tým, že si môžu zaznamenávať cudzojazyčné skúsenosti z dovolení a letných táborov a podeliť sa o ne so svojimi spolužiakmi. Žiaci pri hodnotení účelu takéhoto portfólia oceňovali najmä to, že pri prechode na inú školu sa nepreukázu iba formálnym hodnotením učiteľa známkou, ale novému učiteľovi budú môcť predložiť svoje práce a produkty aj z neformálneho učenia sa cudzieho jazyka. Učitelia sa síce sťažovali, že v nižších ročníkoch primárneho vzdelávania

„strácajú“ veľa času tým, že žiaci sú nesamostatní a potrebujú od nich veľkú pomoc, ale väčšina z nich si uvedomovala, že používaním EJP vo vyučovacom procese sa výrazným spôsobom zvyšuje motivácia žiakov učiť sa cudzí jazyk a aktívna účasť žiakov na činnostiach i na plánovaní aktivít v rámci vyučovacích hodín cudzieho jazyka, že žiaci pociťujú spoluzodpovednosť za vedomosti a dosiahnuté jazykové zručnosti a spôsobilosti, čo sa im „vráti“ v podobe samostatných a motivovaných žiakov v neskorších ročníkoch. Veľká časť učiteľov, ktorí si vyskúšali so svojimi žiakmi prácu s EJP, mali záujem pokračovať v nej na hodinách cudzieho jazyka i po ukončení overovania. Systematické a pravidelné používanie EJP vedie žiakov k väčšiemu uvedomovaniu si dôležitosti učiť sa cudzí jazyk a zodpovednosti za vlastné učenie sa a zabezpečuje postupné zlepšovanie sa žiaka v získavaní praktických zručností a jazykových spôsobilostí. Dostatočne motivuje žiaka používať cudzí jazyk častejšie nielen na hodinách, ale aj mimo vyučovania. Práca s EJP vedie žiaka k väčšej aktivite, tvorivosti a k postupnému zvyšovaniu sebavedomia. EJP pomáha jeho majiteľovi zhodnotiť vlastný proces učenia sa cudzieho jazyka a poskytuje mu priestor na častejšie samohodnotenie.

Proces autoevalvácie je náročný a vyžaduje si zo strany učiteľa zdôrazňovať potrebu pozitívneho myslenia žiakov. Nestresová forma hodnotenia prispieva k vytvoreniu príjemnej atmosféry na hodinách.

V slovenskom edukačnom systéme sa experimentálne overovalo používanie EJP pre 2. stupeň základnej školy pre 11- až 15-ročných žiakov a EJP 16+ pre žiakov stredných škôl. Pilotná verzia EJP 16+ bola spustená v roku 2007, experimentálneho overovania sa zúčastnilo 20 učiteľov a 400 žiakov. Výsledky experimentálneho overovania EJP potvrdili stanovené hypotézy. Potvrdilo sa, že žiaci, ktorí pracujú s Európskym jazykovým portfóliom, samohodnotia svoje vedomosti a zručnosti v jazykoch a zamýšľajú sa nad svojím jazykovým vzdelávaním častejšie ako tí, ktorí s EJP nepracujú, čo výrazným spôsobom zvyšuje efektivitu výchovno-vzdelávacieho procesu.

Myšlienka EJP bola prezentovaná medzi laickou a odbornou verejnosťou na rôznych seminároch a konferenciách s cieľom zabezpečiť jeho úspešnú implementáciu do výchovno-vzdelávacieho procesu na národnej úrovni. Celý

proces musí byť zavŕšený validáciou oboch EJP oddelením jazykovej politiky Rady Európy. Európske jazykové portfólio 16+ v plnom rozsahu nájdete na adrese http://www.statpedu.sk/files/documents/eu-jazykove-portfolio/europ-ske_jazykove_portfolio_16_sk.pdf.

V súčasnosti sa overuje používanie EJP pre najmenších žiakov vo veku 7 – 10 rokov. Pozícia EJP vo výchovno-vzdelávacom procese je definovaná v rámci *Koncepcie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách*. V budúcnosti bude potrebné vyčleniť v učebných osnovách väčší časový priestor na prácu s portfóliom, aby sa zabránilo zníženiu motivácie žiakov a učiteľov pracovať s EJP.

RE prostredníctvom Európskeho centra pre moderné jazyky v Grazi v snahe o implementáciu ELP do škôl v európskom meradle vytvorila v rámci projektu od roku 2004 celý súbor materiálov a pracovných listov. Pilotné projekty prebiehali v r. 1998 – 2000 v 15 členských štátoch Rady Európy a v roku 2001 bola v Štrasburgu zriadená validačná komisia. Do roku 2006 bolo validovaných viac než 80 EJP, ktoré v tom čase používalo s rôznou mierou intenzity 1 250 000 žiakov. Pedagogická funkcia EJP spočíva v tom, že výučba sa stala transparentnejšou a upevnilo sa budovanie a rozvíjanie autonómie žiakov. V roku 2007 Rada Európy vyvinula a vydala pod názvom *Preparing teachers to use the European Language Portfolio* metodickú príručku pre učiteľov, ktorí sa rozhodnú používať tento nástroj na rozvoj autonómie a sebahodnotenia, ktorý učiteľom i učiacim sa poskytuje neustálu spätnú väzbu potrebnú na napredovanie.

Zoznam bibliografických odkazov

Cielové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov z anglického jazyka, úroveň A1 a A2 [online]. [cit. 14. 03. 2014]. Bratislava: ŠPÚ. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/documents/cielovepoziadavky/kcp_anglicky_jazyk.pdf.

International Standard Classification of Education: ISCED-97. Paris: UNESCO, 1999. 42 s. Upravené: Skalková, J., 2007. *Obecná didaktika*. Praha: Grada. *Európske jazykové portfólio 16+* [online]. [cit. 15. 03. 2014]. Bratislava: ŠPÚ. Dostupné z: <http://www.statpedu.sk/sk/Ucebnice-metodiky-publikacie-odborne-informacie/Odborne-informacie/Europske-jazykove-portfolio-16-.alej>. *Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách* [online]. [cit. 15. 03. 2014]. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky a Štátny pedagogický ústav. Schválené vládou SR dňa 12. septembra 2007 uznesením vlády SR č. 767/2007. Dostupné z: <http://www2.statpedu.sk/buxus/docs/predmety/kvcudzj.pdf>.

LITTLE, D., H-P. HODEL, V. KOHONEN, D. MEIJER, R. PERCLOVÁ, 2007. *Preparing teachers to use the European Language Portfolio – arguments, materials and resources*. ECML. Council of Europe. ISBN 978-92-871-6273-1.

LITTLE, D., R. PERCLOVÁ, 2002. *Európske jazykové portfólio. Príručka pre učiteľov a školiteľov*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav.

Rámcové učebné plány [online]. [cit. 15. 03. 2014]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. Dostupné z: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2st-zs/isced2/rup2.pdf>.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky. Učenie sa, vyučovanie, hodnotenie [online]. [cit. 15. 03. 2014]. Bratislava: ŠPÚ. ISBN 80-85756-93-5. Dostupné z: <http://www2.statpedu.sk/buxus/docs/predmety/serrprejaz.pdf>.

Štátny vzdelávací program, Anglický jazyk, ISCED 2, úroveň A1 a A2 [online]. [cit. 14. 03. 2014]. Bratislava: ŠPÚ. Dostupné z: <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-2-stupen-zakladnych-skol-ISCED-2.alej>.

TRIM, J. L. M., 1978. *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*. Strasbourg: Council of Europe.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. [cit. 16. 03. 2014]. Dostupné z: www.minedu.sk.

Internetové zdroje:

Európske centrum pre moderné jazyky. [cit. 14. 03. 2014]. Graz. Dostupné z: www.ecml.at.

Európsky deň jazykov. ECML. [cit. 14. 03. 2014]. Graz. Dostupné z: www.edl.ecml.at, upravené.

Rada Európy. Jazyková sekcia Rady Európy. [cit. 15. 03. 2014]. Dostupné z: www.coe.int/lang.

Príloha A

Cvičenie 1: Komunikačné jazykové kompetencie

(správne odpovede)

Určte druh komunikačnej jazykovej kompetencie (jazyková, sociolingvistická, pragmatická) pri týchto činnostiach a zručnostiach žiaka:

- schopnosť udržať alebo ukončiť rozhovor (pragmatická kompetencia),
- napísanie žiadosti alebo vyslovenie požiadavky (sociolingvistická kompetencia),
- osvojenie si a používanie určitej slovnej zásoby v jednoduchej komunikácii (jazyková kompetencia),
- využitie naučených slovných spojení a výrazov v dialógu (jazyková kompetencia),
- funkčné využívanie jazykových prostriedkov na vyjadrenie prekvapenia alebo údivu (pragmatická kompetencia),
- schopnosť logicky členiť písomný prejav (pragmatická kompetencia),
- schopnosť vyjadriť vlastný názor (sociolingvistická kompetencia).

Príloha B

Functions Bank

- Expressing likes, dislikes and preferences

a) Likes

I (really) like/enjoy/love ... -ing noun or verb,

Examples: I really like strawberries. I really enjoy skiing.

I'm (very/really) fond of/interested in/keen on ... -ing noun

Examples: I'm keen on reading books. He's interested in classical music.

They are really fond of history.

I find ... -ing (very/really) interesting/enjoyable/relaxing/fascinating/exciting, etc.

Examples: I find watching films very relaxing. He finds reading books really enjoyable. They find bungee jumping really exciting.

b) Dislikes

I don't (really) like ...-ing noun

Examples: I don't like bananas. He doesn't like swimming in deep waters.

I (really/absolutely) hate/can't stand/can't bear ...-ing noun

Examples: I absolutely hate listening to jazz. I can't bear shouting at me.

I can't stand my sister's arguing with mum.

I'm not (very/really) fond of/interested in/keen on ...-ing noun

Examples: I'm not very interested in classical music. They aren't keen on sports.

I find ...-ing (a bit/rather) boring/dull/tiring etc.

Examples: I find reading books a bit boring. He finds hiking rather tiring.

c) Preferences

I prefer hockey/playing hockey/watching hockey to football/playing football/watching football.

I'd (I would) rather watch the film than read the book.

- Agreeing
 - a) Yes, you're (absolutely) right. Yes, that's (absolutely) true. Yes, I (quite/absolutely) agree with you.
 - b) Well, perhaps. Well, you may/might/could be right.
- Disagreeing
 - a) Do you really think so? Are you (absolutely) sure about that? I'm not sure you're right. Don't you think that it might be the opposite?
 - b) That can't be right! I'm sorry but I disagree with you/I think you're wrong/I can't agree with you (about that). No, I'm afraid I can't agree with you. No, I'm sure you aren't right/true.
 - c) But that's absolute/complete/total nonsense/rubbish! You can't be serious! You must be joking!
- Giving advice
 - a) Why don't you...? You could... How about/What about + noun or gerund
Examples: Why don't you start learning English? What about going to the theatre? You could play cards with us.
 - b) You (really) ought to/should/shouldn't + verb
Examples: He should go to the doctor's. They ought to go home. She shouldn't eat so much chocolate.
- Accepting advice
 - a) Yes, what/that's a good idea. Yes, I like your idea.
 - b) Yes, I think I'll take/follow your advice.

Príloha C

Cvičenie 2:

Odhad základných lexikálnych jednotiek (slovnej zásoby) pre jednotlivé komunikačné úrovne v tematickom okruhu

Domov a bývanie

(všimnite si, že vo vyšších jazykových úrovniach sa názov témy mení)

Tabuľka vybranej povinnej lexiky pre jednotlivé komunikačné úrovne

A1 Môj dom/byt Zariadenie bytu	A1+/A2 Domov a jeho okolie Bývanie v meste a na dedine	B1 Spoločnosť a životné prostredie	B2 Spoločnosť a jej životný štýl
house, flat, building, castle, farm, downstairs, upstairs, stairs, floor, room, living room, sitting room, dining room, bathroom, bedroom, kitchen, toilet, hall, door, window, wall, live, stay, build, move, paint, repair, table, desk, chair, armchair, bed, wardrobe, cupboard, drawer, light, lamp, carpet, rug, sofa, vase, fridge, cooker, washbasin, bath, picture, shower, mirror, cup	block of flats, skyscraper, palace, cottage, hut, storey, ceiling, roof, chimney, gate, lift, study, guest room, terrace, balcony rent, heat, dust, sweep, knock, ring the bell, make the bed, tidy up, cooker, coffee table, settee, stool, plant, curtain, letter box, bookcase, cushion, ashtray, housing estate, garden, lawn, fruit tree, bench, garage, playground, town, village, countryside	accommodation, detached house, semi-detached house, terraced house, bed-sitter, studio, villa, chalet, mansion, monastery, attic, basement, porch, patio, cellar, frame, blinds, skylight, tile, coat hanger, chest of drawers, doormat, home appliances, saucer, cutlery, stove, radiator, ornament, candlestick, peg, handle, tap, plug, French window, hedge, pond, swing, greenhouse, clothesline, path, fence, facilities (sport, cultural, educational), leisure centre, environment, ecology, pollution, environmentally	real estate, property dwelling, high-rise block, council flat, monastery, convent, barracks, ranch, shed, loft, landing, pantry, larder, ledge, shutter, gutter, cot, rocking chair, iron board, hearth, mantelpiece, sideboard, spotlight, kitchen utensils, upholstery, electric current, double glazing, polished parquet, driveway, courtyard, landscape, vegetable patch, flower bed, neighbourhood, suburb traffic jams, slums, vandalism, nuclear power, acid rain, global warming, rain forest, greenhouse

Pozn. autora: Spracované podľa Štátneho vzdelávacieho programu – Anglický jazyk, Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia, ISCED 2.

Správne odpovede:

A1 – downstairs, sitting room, stay, move, repair, drawer, rug, paint;

A2 – block of flats, skyscraper, guest room, hut, roof, terrace, sweep, ring the bell, coffee table, curtain, cushion, ashtray, housing estate, lawn;

B1 – accommodation, detached house, chalet, basement, porch, cellar, blinds, tile, chest of drawers, home appliances, candlestick, peg, French window, hedge, greenhouse, leisure centre, environment, pollution;

B2 – real estate, high-rise block, council flat, shed, larder, rocking chair, iron board, mantelpiece, spotlight, kitchen utensils, electric current, flower bed, neighbourhood, suburb, traffic jams, slums, acid rain, global warming;

Príloha D

Pokyny na vypracovanie úlohy v rámci dištančnej formy štúdia

Každá dištančná úloha musí byť odovzdaná v elektronickej podobe a musí obsahovať informácie dôležité pre ľahkú identifikáciu úlohy i frekventanta. Ponúkame vám vzor hlavičky odovzdanej vypracovanej úlohy:

Názov vzdelávacieho programu: Metodika výučby anglického jazyka na základných školách podľa nových pedagogických dokumentov

Označenie úlohy: DŠ1 – Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (MŠ SR, ŠPÚ 2007, Bratislava).

Kľúčové slová a výrazy:

Termín odovzdania úlohy: 29. november 2010

Názov regionálneho pracoviska: MPC, RP Ševčenkova 11, 850 05 Bratislava

Názov skupiny: BAS01_0084_2010_PKRB

Titul, meno a priezvisko lektora: PaedDr. Eva Obžerová

Titul, meno a priezvisko frekventanta: Mgr. Silvia Tvarožníková, PhD.

Vlastný materiál – úloha vypracovaná podľa pokynov UKV.

Miesto vyhotovenia, dátum a podpis frekventanta.

Príloha E

Návrh tém na vypracovanie v rámci dištančnej formy štúdia k 1. modulu vzdelávacieho programu Metodika výučby anglického jazyka na základných školách podľa novej pedagogickej dokumentácie

DŠ1 – Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (MŠ SR, ŠPÚ 2007, Bratislava).

DŠ2 – Základné pojmy zo Spoločného referenčného rámca pre jazyky.

DŠ3 – Spoločný referenčný rámec pre jazyky. Analýza textu z časopisu, ktorý využívam ako doplnkový výučbový materiál na hodinách anglického jazyka, podľa SERR (Hello, Friendship, The Bridge atď.).

Príloha F

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky; učenie sa – vyučovanie – hodnotenie

(test)

1. Čo je Spoločný európsky referenčný rámec? Stručne charakterizujte dokument.
2. Na čo slúži SERR? Vymenujte heslovite aspoň tri dôvody, ktoré viedli k vzniku dokumentu.
3. Čo by malo byť výsledkom dôsledného dodržiavania SERR? Vymenujte heslovite tri najdôležitejšie pozitíva.
4. Pre koho je SERR určený?
5. Ako môžu učitelia základnej školy využiť SERR vo svojej praxi? Kedy by po ňom mali siahnuť?
6. Aký je rozdiel medzi viacjazyčnosťou a mnohojazyčnosťou?
7. Ako súvisí Európske jazykové portfólio so SERR?
8. Z nasledujúcich charakteristík vyčiarknite tie, ktoré sú v rozpore s charakteristickými črtami SERR: dogmatický, koherentný, otvorený, uzavretý, komplexný, pružný, ľahko použiteľný, viacúčelový, inštruktívny, transparentný, modelový, produktívny, umožňujúci merateľnosť výkonov, komunikatívny, má odporúčací charakter.
9. Aké jazykové zručnosti sú charakterizované deskriptormi v SERR?

Príloha G

Kvantitatívne aspekty používania hovoreného jazyka – úroveň A1

V rámci úrovne A1 je požadovaným *rozsahom* slovnej zásoby iba základný repertoár slov a jednoduchých fráz vzťahujúcich sa na osobné údaje hovoriaceho a konkrétne situácie v obmedzenom počte tém. *Presnosť* dosahuje hovoriaci iba v obmedzenej miere – ovláda niekoľko základných gramatických štruktúr a typov viet vo svojom naspamäť naučenom repertoári. *Plynule* zvláda iba veľmi krátke, izolované, najmä vopred pripravené prejavy, s mnohými pauzami, počas ktorých hľadá výrazy, artikuluje menej známe slová a pokúša sa o vhodnejšie formulácie toho, čo už povedal. V rámci *interakcie* sa dokáže pýtať a odpovedať na otázky o osobných údajoch. Dokáže vstúpiť do interakcie jednoduchým spôsobom, ale komunikácia je úplne závislá od opakovania, preformulovania a opráv. Čo sa týka *koherencie*, dokáže spájať slová alebo skupiny slov iba pomocou najzákladnejších lineárnych spojovacích výrazov, akými sú „a“ alebo „teda“.

Príloha H

Globálna stupnica spoločných referenčných úrovní – k cvičeniu 6

Skúsenny používateľ

C2

Lahko rozumie doslova všetkému, čo si vypočuje alebo prečíta. Dokáže zhrnúť informácie z rozličných hovorených či písaných zdrojov, pričom dokáže viesť polemiku a predniesť vysvetlenia v logicky usporiadanej prezentácii. Dokáže sa vyjadriť spontánne, veľmi plynulo a precízne a rozlišovať medzi rozličnými nuansami významu, dokonca aj v zložitých situáciách.

C1

Dokáže porozumieť širokému rozsahu náročných, dlhších textov a rozoznať ich implicitné významy. Dokáže sa vyjadriť plynulo a spontánne bez priveľmi zjavného hľadania výrazov. Dokáže využívať jazyk pružne a účinne na spoločenské, akademické či profesijné účely. Dokáže vytvoriť zrozumiteľný, dobre usporiadaný a podrobný text na zložité témy, prejavujúc ovládanie kompozičných postupov, spojovacích výrazov a prostriedkov kohézie.

Samostatný používateľ

B2

Rozumie hlavným myšlienkam zložitého textu na konkrétne aj abstraktné témy vrátane odborných diskusií vo svojej špecializácii. Komunikuje na takom stupni plynulosti a spontánnosti, ktorý mu umožňuje viesť bežnú konverzáciu s rodenými hovoriacimi bez toho, aby to pre ktoréhokoľvek účastníka interakcie predstavovalo zvýšené úsilie. Dokáže vytvoriť jasný, podrobný text na rozličné témy a vysvetliť svoje stanovisko k aktuálnym témam s uvedením výhod aj nevýhod rozličných možností.

B1

Rozumie hlavným bodom zrozumiteľnej spisovnej vstupnej informácie o známych veciach, s ktorými sa pravidelne stretáva v práci, škole, voľnom čase atď. Dokáže sa zorientovať vo väčšine situácií, ktoré môžu nastať počas cestovania

v oblasti, kde sa hovorí týmto jazykom. Dokáže vytvoriť jednoduchý spojený text na témy, ktoré sú mu známe alebo o ktoré sa osobne zaujíma. Dokáže opísať svoje skúsenosti a udalosti, sny, nádeje a ambície a stručne odôvodniť a vysvetliť svoje názory a plány.

Používateľ základného jazyka

A2

Rozumie vetám a často používaným výrazom vzťahujúcim sa na oblasti, ktoré sa ho bezprostredne týkajú (napr. najzákladnejšie informácie o sebe, o rodine, nakupovaní, miestnom zemepise a o zamestnaní). Dokáže komunikovať v jednoduchých a rutinných úlohách vyžadujúcich si jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych a bežných záležitostiach. Dokáže jednoduchými termínmi opísať svoje rodinné zázemie, bezprostredné okolie a záležitosti v oblastiach nevyhnutných potrieb.

A1

Rozumie známym každodenným výrazom a najzákladnejším frázam, ktorých účelom je uspokojenie konkrétnych potrieb, tieto výrazy a frázy dokáže používať. Dokáže predstaviť seba aj iných a dokáže klásť a odpovedať na otázky o osobných údajoch, ako napr. kde žije, o ľuďoch, ktorých pozná, a o veciach, ktoré vlastní. Dokáže sa dohovoriť jednoduchým spôsobom za predpokladu, že partner v komunikácii rozpráva pomaly a jasne a je pripravený mu pomôcť.

Správne odpovede k cvičeniu 3: 1 – C1, 2 – A2, 3 – B1, 4 – C2, 5 – A1, 6 – B2.

Príloha I

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky; učenie sa – vyučovanie – hodnotenie

(vysvetlenie niektorých vybraných pojmov z dokumentu)

Termínom *jazykové procesy* označujeme reťazec neurologických a fyziologických javov, ktoré sa zapájajú do produkcie a recepcie ústneho a písomného prejavu.

Text je akýkoľvek hovorený alebo písaný prejav, ktorý sa vzťahuje na konkrétnu oblasť používania jazyka a ktorý sa počas plnenia úlohy stáva konkrétnou jazykovou činnosťou. V jazykovom vzdelávaní využívame autentické texty alebo texty konkrétne zostavené na vyučovanie, texty v učebniciach alebo texty, ktoré vytvárajú učiaci sa.

Termíny *doména*, *sféra*, *oblasť* označujú široké oblasti spoločenského života, v ktorých pôsobia členovia spoločnosti. Rozoznávame štyri sféry alebo oblasti: vzdelávacia a pracovná oblasť, sféra verejného života a oblasť osobného života. *Sféra verejného života* sa vzťahuje na všetko, čo je spojené so štandardnou spoločenskou interakciou (obchodné firmy a správne orgány, verejné služby, kultúrne akcie a činnosti verejného charakteru vo voľnom čase, vzťahy s médiami atď.). Túto sféru dopĺňa *oblasť osobného života* a individuálnych spoločenských zvyklostí. *Pracovná oblasť* pokrýva všetky činnosti človeka vzťahujúce sa na vykonávanie jeho povolania. *Vzdelávacia oblasť* sa týka kontextu učenia sa a odborného výcviku (obvykle v inštitucionálnej forme), kde cieľom je nadobudnutie konkrétnych poznatkov a zručností.

Jazykové činnosti (recepcia, produkcia, interakcia a mediácia – sprostredkovanie informácií, najmä pri tlmočení alebo prekladaní) sa vzťahujú na texty v hovorenej či písomnej forme. Ako procesy sú *recepcia* a *produkcia* (hovorená a/alebo písomná) primárne, pretože obe sú dôležité pre *interakciu*.

Medzi *receptívne jazykové činnosti* patrí tiché čítanie a sledovanie médií (vyhľadávanie informácií v učebniciach, príručkách a dokumentoch atď.).

Produktívne jazykové činnosti majú dôležitú funkciu v mnohých akademických a pracovných oblastiach (ústne prezentácie, písomné štúdie a správy). V *interakcii* sa najmenej dvaja jednotlivci podieľajú na ústnej a/alebo písomnej výmene informácií, v ktorej sa produkcia a recepcia striedajú a môžu sa v hovorenej komunikácii dokonca aj prekrývať. Nielenže dvaja partneri v rozhovore môžu hovoriť a zároveň počúvať jeden druhého, ale počúvajúci už obvykle predpokladá zvyšok správy hovoriaceho a pripravuje si odpoveď. Učenie sa interakcii teda zahŕňa viac, než len učenie sa prijímať a produkovať výpovede. Interakcia zohráva ústrednú úlohu v komunikácii.

Sprostredkovanie alebo mediácia umožňuje komunikáciu medzi jednotlivcami, ktorí pre ľubovoľnú príčinu nemôžu medzi sebou komunikovať priamo. Preklad alebo tlmočenie, parafráza, zhrnutie alebo záznam sprostredkujú tretiemu účastníkovi v komunikácii preformulovanie východiskového textu, ku ktorému tretí účastník nemá priamy prístup.

Mediačné jazykové činnosti – spracovanie/prepracovanie existujúceho textu – zabierajú dôležité miesto v bežnom jazykovom fungovaní našej spoločnosti.

Komunikácia a učenie sa obsahujú vykonávanie *úloh*, ktoré nie sú výhradne jazykovými úlohami, hoci obsahujú jazykové činnosti a kladú nároky na komunikačnú kompetenciu jednotlivca. V tomto kontexte dané úlohy nie sú ani rutinné, ani automatické a vyžadujú, aby v učení sa a komunikovaní boli použité *stratégie*. Pokiaľ plnenie takýchto úloh obsahuje jazykové činnosti, tieto úlohy si vyžadujú spracovanie hovorených alebo písaných *textov* (recepciou, produkciou, interakciou alebo mediáciou).

Úloha je všeobecný pojem, je definovaná ako zámerné konanie, ktoré jednotlivec uskutočňuje na dosiahnutie výsledku v kontexte riešeného problému (záväzok, ktorý má splniť, či cieľ, ktorý má dosiahnuť). Býva to celá škála činností, napríklad presunutie skrine, napísanie knihy, získanie určitých podmienok pri prerokúvaní zmluvy, kartová hra, objednávanie jedla v reštaurácii, prekladanie cudzojazyčného textu alebo príprava triednych novín formou skupinovej práce.

Stratégia je organizovaný, zámerný a riadený postup úkonov, ktorý si jednotlivec vyberie na splnenie úlohy. Stratégie sa pokladajú za spoločný bod medzi spôsobilosťami učiaceho sa a tým, čo dokáže s nimi robiť (*komunikačné činnosti*). Takže niekto, kto má *presunúť skriňu (úloha)*, sa buď bude snažiť potlačiť ju, alebo ju rozoberie na kusy, aby sa ľahšie preniesla, a potom ju opäťovne zmontuje, alebo si zavolá pomocníkov, či sa vzdá a presvedčí sám seba, že to môže počkať do zajtra atď. – to všetko sú možné stratégie. V závislosti od prijatej stratégie splnenie úlohy (alebo vyhnutie sa úlohe, jej odloženie či predefinovanie) nemusí obsahovať jazykovú činnosť a spracovanie textu (prečítanie návodu na demontáž, telefonát atď.). Podobne aj učiaci sa v škole, ktorý má *preložiť text z cudzieho jazyka (úloha)*, si môže overiť, či takýto preklad už neexistuje, požiadať iného učiaceho sa, aby mu ukázal, ako to preložil, použiť slovník, pokúsiť sa dopátrať sa nejakého významu na základe niekoľkých slov alebo štruktúr, ktoré pozná, vymyslieť si dobrú výhovorku, prečo nezvládol toto cvičenie atď. – to všetko sú možné stratégie. V tomto prípade nevyhnutne dôjde k jazykovej činnosti a spracovaniu textu (preklad/sprostredkovanie, verbálne spresňovanie významu so spolužiakom, písomné alebo ústne ospravedlnenie sa učiteľovi atď.).

Vzťah medzi stratégiami, úlohou a textom závisí od charakteru úlohy. Ak je úloha primárne zameraná na jazyk, vyžaduje si prevažne jazykové činnosti a použité stratégie sa budú vzťahovať primárne na tieto jazykové činnosti (napríklad čítanie a komentovanie textu, vypracovanie cvičenia s dopĺňaním prázdnych miest, prednes, zapisovanie si poznámok počas prezentácie). V úlohách bez jazykovej činnosti sa použité stratégie vzťahujú na iné typy činností. Napríklad skupina ľudí, ktorí vedia, čo treba urobiť, môže postaviť stan bez toho, aby jej členovia medzi sebou vôbec prehovorili. Môžu si medzi sebou vymeniť niekoľko slov o tom, ako stan postaviť, alebo môžu zároveň viesť konverzáciu, ktorá s úlohou nemá nič spoločné, či môžu plniť úlohu, kým jeden z nich si pohmákava nejakú melódiu. Použitie jazyka sa stáva nevyhnutným, keď jeden zo skupiny nevie, čo má ďalej robiť, alebo ak z nejakého dôvodu ustálený postup nefunguje.

Všeobecný pojem *vedomosti* sa chápu ako vedomosti vyplývajúce zo skúseností (empirické vedomosti – organizovanie dňa, príprava jedla, dopravné prostriedky, komunikácia a informácie) a z formálnejšieho učenia sa (teoretické vedomosti v oblasti vedeckého, technického vzdelávania a v profesionalnej oblasti) a nevzťahujú sa výhradne na jazyk a kultúru.

Vlastnosti osobnosti, postoje, temperament a štýly učenia jednotlivcov sú tiež parametrami, s ktorými treba počítať pri učení sa a vyučovaní jazyka. Sú súčasťou všeobecných spôsobilostí jednotlivca. Vzťahujú sa na kultúru, preto sú citlivými oblasťami pre medzikultúrne vnímanie a vzťahy. Napríklad spôsob, akým člen konkrétnej kultúry vyjadruje priateľstvo a záujem, môže niekto z inej kultúry vnímať ako agresívny, ba až urážlivý. Formovanie postoja môže teda predstavovať cieľ vyučovania.

Názov:	Základné pedagogické dokumenty Európske dokumenty
Autor:	PaedDr. Eva Obžerová
Recenzenti:	PhDr. Jolana Krausová PhDr. Sidónia Horváthová
Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Odborná redaktorka:	Mgr. Terézia Peciarová
Grafická úprava:	Ing. Monika Chovancová
Vydanie:	1.
Rok vydania:	2014
Počet strán:	56
ISBN	978-80-565-0263-1